อนุสรณ์

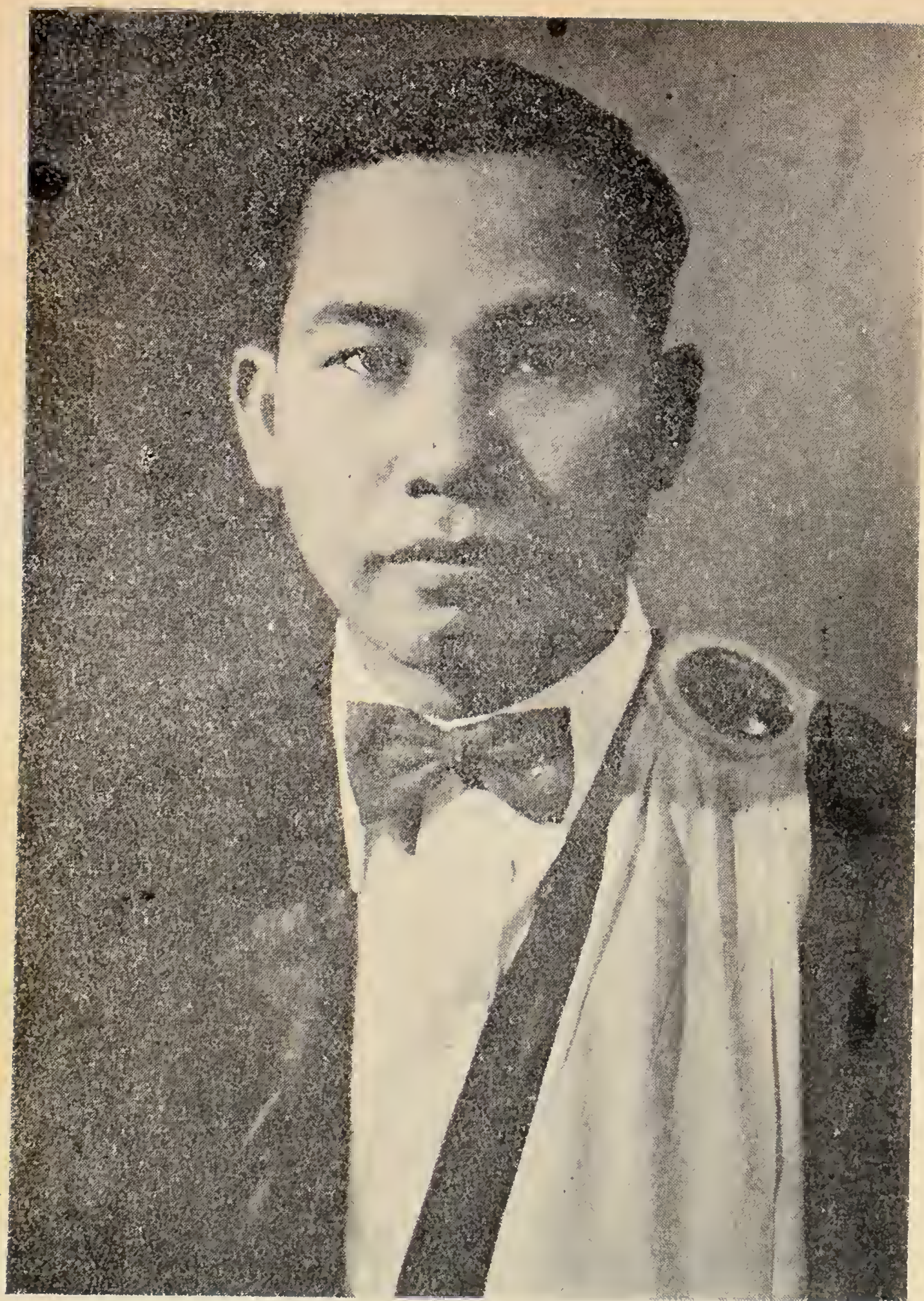
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายเสริม ทรัพย์สุนทร

ณ เมรุ วัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๑

สมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร
๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๔

นายเสริม ทรัพย์สุนทร

ชาตะ : วันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๐

มตะ : วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

ประวัติย่อ

นายเสริม ทรัพย์สุนทร เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เริ่มการศึกษาขั้นต้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ

พ.ศ. ๒๔๖๙ บวชเป็นเณรหลวงของพระนางเจ้ารำไพพรรณี ในรัชกาลที่ ๗ และได้บวชเป็นพระภิกษุเรื่อยมาที่วัดราชาธิวาส จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ระหว่างที่บวชอยู่ ได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และได้เปรียญ ๗ ประโยค

พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้เข้ารับราชการที่กระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) และได้ศึกษาวิชากฎหมายจนสำเร็จธรรมศาสตร์บัณฑิต

พ.ศ. ๒๔๗๙ เข้ารับราชการที่กระทรวงมหาดไทยเรื่อยมา จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๒

พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้ลาออกจากราชการ เพื่อประกอบ

อาชีพส่วนตัว โดยเป็นทนายความที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดพระนคร

พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้กลับเข้ารับราชการใหม่ที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๐ จึงครบเกษียณอายุราชการ ต่อจากนั้นได้ไปเข้าทำงานที่บริษัทเครื่องทุ่นแรงจำกัด

นายเสริม ทรัพย์สุนทร ได้ทำการสมรสกับ นางสาวทองสุก ธิยะใจ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ มีบุตร ธิดารวม ๓ คนคือ

๑. นายสมพจน์ ทำงานที่บริษัท เอสโซ่แสตนดาร์ด

๒. นางสุพัตรา สถิรจินดา ทำงานที่ กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ

๓. ด.ช. สุรชัย ถึงแก่กรรม

๔. น.ส. วิลาวัลย์ ทรัพย์สุนทร กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ ๔ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจวาย ที่โรงพยาบาล-พระมงกุฎเกล้า เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๑๑ เวลา ๑๗.๔๕ น. ท่ามกลางความเศร้าโศกเสียใจของ บุตร ภรรยา และญาติมิตร

คำไว้อาลัย

ป่าเป็นคนซึ่งไม่ซ้ำแบบใคร ป่าได้ต่อสู้ชีวิตอย่างค่อนข้างลำบากตลอดมา ป่าอาจจะสมถะเกินไปสำหรับโลกปัจจุบัน แต่ป่าก็พยายามทำหน้าที่ของป่าทุก ๆ อย่าง ๆ ดีที่สุด โดยไม่ท้อถอย เราไม่ได้ภูมิใจที่ป่ามั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทอง หรือไม่ได้ภูมิใจที่ยศถาบรรดาศักดิ์มีชื่อเสียงรู้จักแพร่หลายทั่วไป แต่เราภูมิใจที่มีพ่อที่รักลูกรักบ้าน รักครอบครัวเป็นชีวิตจิตใจ เราเสียใจที่ไม่มีโอ-กาสทำหน้าที่ของเราอย่างเต็มที่ เพราะป่าจากไปเร็วเหลือเกิน จากไปโดยสงบไม่ได้รบกวนใครให้เดือดร้อนวุ่นวาย

ป่าไม่ได้ทิ้งมรดกเป็นทรัพย์สินเงินทองไว้ แต่ทิ้งสิ่งอื่นไว้มากมาย นั่นคือความดี ความซื่อสัตย์ ความอดทนของป่า ให้เหลือไว้ในความทรงจำ ป่าเคยพูดและเขียนเสมอว่า “ความประมาทเป็นทางไม่ตาย จิตใจของผู้ที่ไม่ประมาท และได้อบรมทางอภิธรรมอยู่บ้างเช่นตัวเรานี้

แม้ร่างกาย คือรูปจะสูญสลายไป แต่นามคือจิตส่วนหนึ่งที่มีความตั้งใจ "ที่จะเป็นอยู่ต่อไป" ย่อมจะแสวงหาความสุขในปรภพ หรือมีสุคติตามควรได้ ผู้ที่ยังอยู่ไม่ควรเศร้าโศกเสียใจ ในเมื่อร่างกายของคน ๆ หนึ่งตายไป เป็นที่ให้เข้าใจว่า ครอบครัวผู้อยู่ทางหลังต้องประกอบความดีและทำจิตใจให้สบายมุ่งทำในสิ่งที่ถูกที่ควร เพื่อสนองความดีของผู้ตาย ทั้งตนเองก็จะได้มีความสุข"

เรารู้สึกคิดถึงป๋ามาก เพราะยามป๋ามีชีวิตอยู่ ป๋ามักจะมีส่วนช่วยในเรื่องทุก ๆ เรื่องของทุกคน เมื่อป๋าจากไปแล้วเราทุกคนพยายามหักห้ามความอาลัยรัก และนึกว่าเป็นไปตามกฎธรรมดาของโลก เราได้เพียงแต่พยายามทำหน้าที่อย่างดีที่สุดให้ป๋าเป็นครั้งสุดท้าย ทั้งขอให้วิญญาณของป๋าไปสู่สุคติ สัมปรายภพ

จากแม่และลูก ๆ

คุณเสริม ทรัพย์สุนทร เป็นผู้ที่สนใจในธรรมะมากผู้หนึ่ง ดังจะเห็นได้จากหนังสือธรรมะที่คุณเสริมรวบรวมไว้มากมาย เมื่อครบเกษียณอายุราชการก็ได้มีเวลาศึกษาธรรมะมากยิ่งขึ้น จึงเห็นพ้องกันว่าสมควรจะจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับธรรมะขึ้น เพื่อให้ถูกต้องกับทัศนะคติของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว อีกประการหนึ่ง ผู้ที่มาในงานก็จะได้อรรถประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้บ้างไม่มากก็น้อย

อนึ่ง ในการจัดงานครั้งนี้ได้มีท่านผู้ใหญ่ ญาติมิตรและเพื่อน ๆ หลายท่านได้กรุณาให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่ง คือ

ท่านมหาบรรจง ได้กรุณาคัดเลือกพระนิพนธ์ของสมเด็จพระสังฆราช

คุณสงบ แก้วไพฑูรย์ หัวหน้ากองเศรษฐธรณีวิทยา ได้กรุณารวบรวมพระธรรมเทศนาของ ท่านอาจารย์ ๓ ท่านที่น่าสนใจหลายเรื่อง

คุณมานัส วีระบุรุษ ให้คำแนะนำช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

คุณเสนอ ประภัสสรกุล จัดพิมพ์การ์ด

และมีอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวนาม ณ ที่นี้ เจ้าภาพรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณในความกรุณาของทุกท่านตลอดจนผู้ที่มาในงาน เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ล่วงลับไปแล้วขอให้กุศลที่เกิดจากงานครั้งนี้ จงส่งผลไปยังทุกท่านเทอญ.

เจ้าภาพ

คนดีมาจากไหน? สุขที่ไหน?
ใครเป็นผู้ชนะ

พระนิพนธ์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

วัดมกุฏกษัตริยาราม

คนดี มาจากไหน?

มนุษย์ทุกคนตกอยู่ในห้วงแห่งความอยาก ถูกกระแสแห่งความอยากพัดพาให้กระเสือกกระสนไปโดยประการต่าง ๆ ความอยากนั้นเล่า ก็มีหลายหลากยากที่จะพรรณนาให้ครบถ้วน เช่นอยากเป็นคนมั่งมี อยากเป็นคนมีชื่อเสียงมีหน้ามีตา อยากเป็นคนใหญ่คนโต อยากมีรายได้มาก ๆ อยากเป็นนักปราชญ์ อยากเป็นผู้สำเร็จ อยากเป็นผู้ชนะอยากให้ชนทั้งปวงยกย่องสรรเสริญ และอยากเป็นคนดีกว่าคนทั้งปวง เหล่านี้เป็นต้น ล้วนเป็นเหตุก่อกวนหมู่มนุษย์ให้วุ่นวายปั่นป่วนไม่สงบอยู่ได้ทั้งนั้น แต่เมื่อรวมกล่าวเฉพาะใจความสำคัญแล้ว ก็คือ ทุกคน อยากดี ไม่เลือกว่าทางใด ถ้าเขานิยมกันว่าดีแล้วเป็นต้องอยากทั้งนั้นแต่ความเป็นคนดีสมกับที่อยาก หาได้สำเร็จมาแต่ความอยากดีอย่างเดียวไม่ ย่อมสำเร็จมาแต่ความพากเพียร

พยายามกระทำดีกันจริงๆ ไม่ใช่สักว่าทำพอกันเขาว่า คนอยากดีมีดาดดื่น แต่คนทำดีมีน้อย เพราะฉะนั้น คนที่ดีสมกับที่อยากจึงมีน้อย คนที่อยากดีแล้วพยายามทำความดีย่อมเป็นคนดีอยู่เสมอทุกขณะที่ทำความดี คนเช่นนี้นับว่ามีประโยชน์แก่ตัวเอง และนับว่ามีประโยชน์แก่หมู่คณะประเทศชาติ เพราะการทำความดีเป็นการช่วยตัวเองให้มีความสุข และไม่เป็นการเบียดเบียนเพื่อนกันให้เดือดร้อน แต่กลับเป็นการเกื้อกูลแก่หมู่คณะ ทำหมู่คณะให้มีกำลังตั้งมั่น ฝ่ายคนที่อยากดี แต่ไม่พยายามทำความดี ไม่มีทางที่จะดีได้ คนเช่นนี้ช่วยตัวเองก็ไม่ได้ ทั้งไม่มีประโยชน์แก่หมู่คณะ เป็นภาระเครื่องถ่วงคนดีให้พลอยรำคาญหนักใจไปด้วย ถ้าคนเช่นนี้มีมากในหมู่ใด หมู่นั้นก็ไม่เจริญ มีแต่เสื่อม เพราะฉะนั้น คนที่อยากดี จึงยังไม่ใช่คนดี ที่ควรปรารถนาสำหรับหมู่คนก่อน เพราะไม่ทำหมู่ให้ดีขึ้น ส่วนคนทำดีนับว่าเป็นคนดีแท้ และเป็นคนที่ควรต้องการปรารถนาของหมู่ เพราะมีประโยชน์แก่หมู่ ช่วยทำหมู่ให้เจริญรวมความว่า "คนดี ไม่ใช่เพราะอยากดี คนดี

เพราะทำความดี.”

ความอยากดี เป็นของธรรมดาสามัญ มีประจำอยู่ในอัธยาศัยของคนทั่วไป เราจะถือเอาเป็นเครื่องวัดพิสูจน์คนว่าดียังไม่ได้ เพราะยังไม่มีผลดีเกิดขึ้น เพราะความอยากดีนั้น ส่วนการทำดี ต้องอาศัยความอดทน ความกล้าหาญ และความพยายามสม่ำเสมอเป็นการที่ต้องผ่านความยากลำบาก เหนื่อยกายเหนื่อยใจพร้อมกันไป แต่ย่อมมีผลดีเกิดขึ้นพร้อมกันไปในขณะที่ทำทีเดียว คือผู้ทำดีย่อมรู้สึกอิ่มใจ ปลื้มใจว่าเรากำลังทำความดี เมื่อทำดีถึงที่สุด คือสำเร็จกิจ มีความสุขความเจริญเป็นผลก็ย่อมบันเทิงใจยิ่งขึ้น เพราะมองเห็นตัวเองเป็นผู้สามารถทำความดีสำเร็จ ยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่ตนและแก่หมู่คณะของตน แต่ว่าความดีย่อมเกิดขึ้นพร้อมกับการกระทำทีเดียว ไม่ต้องรอความสำเร็จกิจ เพราะฉะนั้น คนดีจึงเกิดพร้อมกับการทำดี และยิ่งทำความดีมากขึ้นเพียงไร ก็ยิ่งเป็นคนดีมากขึ้นเพียงนั้น

ก็อะไรเล่าเป็นความดี? โอ! ความดีมีมาก ยากที่จะบรรยายให้จบ ด้วยเวลาและหน้ากระดาษเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อพูดแต่ใจความแล้ว ก็คงได้ความว่า "การใดที่ทำลงไปแล้ว ไม่ทำตัวเองและผู้อื่นให้ต้องทุกข์ร้อนแต่กลับทำให้อยู่เย็นเป็นสุข การนั้นแหละเป็นความดี"

คนอยากดี และมุ่งจะทำความดี จำเป็นต้องรู้จักความดีก่อน ไม่เช่นนั้นก็ทำไม่ถูกความดี เพราะฉะนั้นการรู้จักความดี จึงเป็นองค์การสำคัญที่ขาดไม่ได้ของผู้มุ่งทำความดี เพราะเหตุว่า คนที่ทำความชั่วโดยสำคัญผิดว่าเป็นความดี มีดาดดื่นอยู่ในทุกวันนี้ ล้วนขาดองค์การสำคัญคือความรู้จักดีทั้งนั้น ถ้ารู้จักดีอยู่แล้ว ที่ไหนจะฝืนทำชั่ว

ความรู้จักดีนั้น แบ่งเป็น ๒ ชั้น คือ ชั้นต้นรู้จักตามความนิยมของประชุมชน คือสิ่งใดประชุมชนนิยมว่าดีก็รู้ว่าดีตามไป และพยายามทำตามกันไป เพราะต้องการทำในทางที่เขานิยมกัน มิฉะนั้นเข้าสมาคมกับเขาไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีใครเห็น อาจทำผิดความนิยมไปก็ได้ เพราะ

ไม่หยั่งเห็นคุณและโทษ ชั้นที่สอง รู้จักโดยเหตุผล คือ รู้โดยหยั่งเห็นคุณและโทษว่า นี่เป็นความดี เพราะมีคุณอย่างนี้ นี่เป็นความชั่ว เพราะมีโทษอย่างนี้ ความรู้ชั้นนี้เป็นความรู้ถูก ความดีจริงๆ เป็นเครื่องช่วยตัวได้ คือเป็นเครื่องปลุกใจให้อาจหาญทำความดีทั้งในที่ลับและที่แจ้ง คนที่มีความรู้ชั้นนี้แล้ว หาได้ทำความดีด้วยมุ่งจะอวดคนอื่นไม่ ย่อมทำความดีด้วยเห็นว่าเป็นความดีจริงๆ คนเช่นนี้แหละที่ควรรับรอง ว่าเป็นอารยชน คือคนที่เจริญแล้ว นอกจากนี้ไม่ควรรับรองเลยทีเดียว

ความรู้จักดี ต้องอาศัยการเทียบกับสิ่งที่ตรงกันข้าม คือชั่ว ถ้าไม่มีชั่วเป็นเครื่องเทียบให้เห็นต่าง ก็รู้จักได้ยากทีเดียว เพราะฉะนั้น ความรู้จักดี จะต้องมีความรู้จักชั่ว เป็นคู่เทียบเสมอไป ด้วยเหตุนี้ ดีกับชั่วจึงเป็นสิ่งที่จำต้องรู้จักพร้อมกันไป การรู้จักดีและชั่วนั้นเราเริ่มต้นด้วยการติและการชมก่อน คือว่า ตั้งแต่เรายังเป็นเด็กเล็กยังไม่รู้เดียงสา เราประพฤติตามอำเภอใจ คืออยากทำอะไรก็ทำตามใจ ชอบอะไรก็จะเอาให้ได้ โกรธขึ้นมา ก็แผลง

ฤทธิไปต่าง ๆ อาการเหล่านี้ล้วนแสดงความเป็นพาล ความเป็นผู้อ่อนแอโดยประการทั้งปวง เราละทิ้งความเป็นพาลเหล่านี้เสียได้โดยลำดับ ก็เพราะมีผู้ใหญ่คอยติอยู่ว่าไม่ดี คอยห้ามมิให้กระทำ คอยปราบปรามเมื่อดื้อดึงขืนกระทำ เรารู้จักไม่ดี คือรู้จักชั่ว และเว้นชั่วมาตั้งแต่เด็กจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะการติชั่วของผู้อื่น ซึ่งเราได้ฟังได้พบเห็นมา เพราะฉะนั้น การติจึงเป็นสิ่งที่มีคุณ ช่วยเราให้เป็นคนดีขึ้นเรื่อยมาตั้งแต่เราเป็นเด็ก ๆ เมื่อเป็นเด็กเราทำอะไรที่เป็นความดี เช่นเป็นคนว่าง่ายไม่ดื้อ แม้เราไม่รู้ว่าเป็นความดี ผู้ใหญ่ก็ว่าเราเป็นคนว่าง่ายไม่ดื้อ เป็นความดี ชมเราว่าเป็นเด็กที่น่ารัก เพราะเป็นคนดีที่ว่าอ่อนสอนง่ายดังนี้เป็นอาทิ เราก็รู้ว่าความเป็นคนว่าง่ายไม่ดื้อเป็นความดี และเราชอบทำความดีทุกอย่างที่เรารู้ว่าเป็นความดี เพราะเราชอบให้เขาชม ไม่ชอบให้ใครติ เมื่อเราเป็นเด็ก เราเรียนรู้ความดีด้วยการชมของผู้อื่น เราจึงทำดีที่เขาชมตลอดมาโดยลำดับ โดยนัยนี้ จะเห็นได้ว่าได้ว่า เราเริ่มต้นรู้จักชั่วและรู้จักดี ด้วยการติและการชม

และเราตั้งต้นเว้นชั่วและทำดี ก็ด้วยการติและการชมเป็น เหตุ เมื่อเราเติบใหญ่พ้นจากความเป็นเด็กไม่รู้เดียงสา เข้าถึงความเป็นวิญญูชนแล้ว เราก็อาศัยการติการชมเป็น เครื่องช่วยเรา ให้เป็นคนดีขึ้นเป็นชั้น ๆ ไม่ใช่เราดีได้ ด้วยไม่ต้องพึ่งอาศัยการติการชมเลย ข้อนี้จะเห็นได้ว่า หากเราทำผิดทำเสียเองโดยไม่รู้ตัว เมื่อมีผู้รู้เห็นติเรา เรา ก็สำนึกได้ว่า อ้อ! นี่เป็นความผิดความเสีย หรือเราไม่ เคยรู้เลยว่าทำอย่างนี้ เป็นความผิดความเสีย แต่เมื่อผู้อื่น ไปทำเข้าจนถึงถูกติ เราได้ยินได้ฟัง ก็รู้ว่า อ้อ! นั่นเป็น ความผิด ความเสีย เมื่อรู้แล้วย่อมทำให้เกิดความระวังตัว ไม่ทำอย่างที่ถูกติมาแล้วอีก ในฝ่ายความดีก็เช่นเดียวกัน การชมของผู้อื่นเป็นเหตุให้คนเกิดอุตสาหะที่จะทำดียิ่งขึ้น เสมอ ข้อนี้จะเห็นได้ เมื่อเราได้ฟังเกียรติคุณความดีของ ผู้อื่น ที่มีผู้เล่าหรือเลื่องลือกันสืบมา ก็ชวนใจให้อาจหาญ ในการที่จะทำความดีต่าง ๆ บ้าง หรือถ้าเราทำดีเอง และ ความดีนั้นเป็นประโยชน์ใหญ่แก่หมู่คณะ มีผู้ยกย่องชมเชย ก็ชวนให้ปลื้มใจในผลดีของตน และเกิดอุสสาหะคือความ

เอร็ดอร่อยในรสของความยกย่องสรรเสริญ นอกจากนั้น การชมนั้น ย่อมเป็นเครื่องปลุกใจให้อาจหาญในการที่จะทำความดีให้มากยิ่งขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยาก ทุกวันนี้การติและการชมเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนใจมนุษย์ให้เว้นชั่วและให้พยายามทำความดีอยู่ทุกขณะ ใครจะดีด้วยพ้นจากการติการชมไปไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น การติและการชมจึงเป็นบทเรียนที่ดีที่สุดของเราทุกคน เพราะสอนให้รู้จักดีรู้จักชั่ว ช่วยให้สำนึกตัวในความผิด และปลุกจิตให้อาจหาญในการทำดี โดยเหตุนี้ การติและการชม จึงนับว่ามีคุณแก่โลกมากมายทีเดียว

คนเราไม่ใช่เลว เพราะการติ แต่เลวเพราะทำชั่ว และไม่ใช่ดี เพราะการชม แต่ดีเพราะทำดี การติเป็นผลของการทำชั่ว การชม เป็นผลของการทำดี

คนเราชอบการชม ไม่ชอบการติของคนอื่น แต่ตัวเองดูเหมือนชอบการติคนอื่นมากกว่าชม

ถ้าเราเป็นคนดีอยู่แล้ว เพราะทำความดี การแกล้งติของคนอื่น ก็ไม่ทำให้เราเลวลงได้เลย ถ้าเราเป็น

คนเลว เพราะการทำความชั่ว การหลงชมของคนอื่น ก็ไม่ทำให้เรากลับดีขึ้นได้เลย

เพราะฉะนั้น การติและการชม เราจึงควรถือและควรใช้เพียงเป็นบทเรียน สำหรับเตือนให้สำนึกตนเพื่อเว้นชั่วและพยายามทำดีกันเท่านั้น ไม่ควรถือเอาการติมาเป็นเครื่องทำใจให้ซบเซาเศร้าหมอง และไม่ควรถือเอาการชมมาเป็นเครื่องยั่วใจให้ลิงโลดตื่นเต้นมัวเมา อันเป็นการที่น่าติซ้ำลงไปอีก เพราะว่าการติย่อมมีอยู่เป็นคู่กับความชั่ว การชมย่อมมีอยู่เป็นคู่กับความดี และจงทราบไว้ด้วยว่า "การติกับการชมนั้น ย่อมมีประจำโลก เพื่อช่วยให้คนเป็นคนดี" ถ้าขาดการติการชมเสียแล้ว คนดีจะมาจากไหนเล่า ?

"สุข ที่ไหน ?"

ของ

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดมกุฏกษัตริยาราม

ชนที่เกิดมาในโลกนี้แล้ว จะเป็นใครก็ตาม เมื่อยังอยู่ในโลก ก็ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับโลกคือประชุมชน ตั้งต้นแต่ในครอบครัวของตน ในสกุลของตนหรือในหมู่คณะของตน ขยายวงกว้างออกไป จนถึงบ้านเมืองและประเทศชาติของตนเป็นที่สุด ธรรมดาของโลกย่อมมีเรื่องวุ่นวาย ยุ่งยาก ซับซ้อน ซึ่งจะต้องจัดต้องทำต้องแก้ไขอยู่เสมอ ไม่มีเวลาสร่าง ทั้งนี้ก็เพื่อบำบัดปิดกั้นทางเสื่อมมิให้เกิดขึ้น และเพื่อเปิดและส่งเสริมทางเจริญให้ไหลมาเทมา แต่ความเสื่อมกับความเจริญเป็นของคู่กัน จะมีแต่อย่างใดอย่างหนึ่งย่อมไม่ได้ เพราะผิดหลักธรรมดา เมื่อเป็นเช่นนี้ โลกซึ่งต้องการแต่ความเจริญส่วนเดียว ไม่

ต้องการความเสื่อมเลย จึงต้องวุ่นวายอยู่ ไม่มีที่สิ้นสุด แต่อันที่จริง โลกมีความเสื่อมอยู่เป็นปกติ สิ่งใดไม่เสื่อม สิ่งนั้นไม่ใช่โลก เพราะคำว่า โลก แปลว่า สภาพที่บรรลัยอยู่โดยปกติ แม้ถ้าโลกจะหยุดเสื่อมเสียแล้ว มนุษย์ในโลกก็คงหมดสนุก เพราะไม่มีอะไรจะทำ ปัญญาและความเพียรเป็นต้น ที่จำต้องใช้เพื่อบำบัดความเสื่อม ก็คงเป็นสิ่งไม่จำเป็น และทุกสิ่งทุกอย่างที่ชอบและไม่ชอบ ก็จะคงที่ทั้งหมด สิ่งที่ชอบคงที่อยู่ ย่อมเป็นที่พอใจ ส่วนสิ่งที่ไม่ชอบคงที่อยู่ย่อมไม่เป็นที่พอใจ ดิ้นรนอยากให้ล่วงพ้นไปเสีย เพียงเท่านี้ก็เห็นแล้วว่า โลกจะหยุดเสื่อมผิดธรรมชาติของโลกเองไม่ได้แน่นอน เพราะฉะนั้น คนในโลกโดยมาก ที่ยังละความเกี่ยวข้องไม่ได้ จึงต้องมีส่วนพลอยวุ่นพลอยยุ่งพลอยยากลำบากไปตามกัน จนกว่าโลกคือตัวเองจะแตกคือตาย ฝ่ายสัตบุรุษผู้ได้สดับแล้ว มาหยั่งเห็นเหตุการณ์เหล่านี้ว่า เป็นเรื่องไม่รู้จักจบ จึงหันเข้าหาธรรมคือทางสงบ แม้ตนเองยังต้องเกี่ยวข้องกับโลก ก็ปฏิบัติไปตามหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง ไม่ละทิ้งหน้าที่ คือว่า ตนตั้งอยู่ใน

ตำแหน่งเช่นใด จะเป็นกุลบดีหัวหน้าผู้ปกครองสกุล หรือเป็นกุลบุตรกุลธิดา หรือเป็นพ่อบ้านแม่เรือนเป็นต้นก็ตาม ก็ปฏิบัติหน้าที่ของตนตามตำแหน่ง มิให้บกพร่องเสื่อมเสีย ป้องกันเหตุแห่งความเสื่อม และประกอบเหตุแห่งความเจริญเท่าที่สามารถจะทำได้ในวงของหน้าที่ แต่สิ่งใดเป็นไปตามคติธรรมดาซึ่งไม่สามารถจะผ่าผืน ก็ปลงใจได้ไม่เดือดร้อนดิ้นรนที่จะผ่าผืน เมื่อปฏิบัติวางใจได้เช่นนี้ ก็มีความสงบความเย็นใจ ไม่ต้องพลอยเดือดพลอยร้อนไปกับเขา เพราะความเกี่ยวข้องเป็นเหตุ การที่สัตบุรุษจะเป็นผู้ปฏิบัติวางใจได้เช่นนี้ ก็เพราะเป็นผู้ฉลาดในการใช้ความนึกคิดแต่ในทางที่ชอบที่ถูก ที่เรียกว่า **โยนิโสมนสิการ** คิดนึกอย่างใด ทำใจให้สงบไม่กำเริบฟุ้งสร้าน คิดนึกอย่างนั้น เป็น **โยนิโสมนสิการ** ในที่นี้ จักแสดงวิธี **มนสิการ** พอเป็นมุขแห่งการปฏิบัติเพียง ๔ วิธี คือ **มนสิการ** ปรารภธรรมดาโลก ๑ ปรารภตนเทียบกับผู้อื่น ๑ ปรารภความประพฤติของตนเอง ๑ ปรารภ **กัมมัสสกตา** ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน ๑ ฯ

โยนิโสมนสิการ ปรารภธรรมดาโลกนั้น ได้แก่การพิจารณาดูความเป็นไปของโลก ตามที่เป็นจริงว่า โลกคือหมู่สัตว์นี้ มีความวุ่นวายอยู่เป็นปกติ บ้างเบียดเบียฬกัน บ้างเกื้อกูลกัน บ้างได้รับความสุข บ้างได้รับความทุกข์ ในที่สุดก็ตายตามกันไปหมด ไม่มีใครเหลือ เมื่อยังเป็นอยู่ ก็วุ่นวายอวดฤทธิอวดเดชกันไป พอสิ้นลมหายใจแล้ว ก็สิ้นฤทธิ ทำอะไรไม่ได้ ต้องตกเป็นภาระของคนที่เป็นอยู่ต่อไป ไม่ยั่งยืนไม่เป็นสุขเลยหนอ แต่ละคนทุกข์ของตนก็เหลือที่จะแบก มิหนำซ้ำยังต้องเอาใจช่วยแบกทุกข์ของผู้อื่นอีก ดูก็น่าสังเวชทุกสิ่งทั้งที่ตนรักใคร่ปรารถนา ทั้งที่ตนไม่รักใคร่ปรารถนาตนก็หามีอำนาจบังคับบัญชาให้เป็นไปอย่างใจได้ไม่ ชั้นที่สุดแม้ตนของตนเอง ตนก็ยังให้เป็นไปอย่างใจไม่ได้ จะป่วยกล่าวไปใยถึงสิ่งภายนอกเล่า นี้ตรงกับคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ว่า สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา แม้ตัวเราเล่าก็นับเนื่องอยู่ในหมู่สัตวโลก ย่อมเป็นเช่นเดียวกัน เมื่อเราเล็งเห็นเช่นนี้ ก็ไม่สมควรเลยที่จะวุ่นวายไปตามเขา เราต้องการความ

สงบ ความเย็นใจไม่ร้อนรน ควรปฏิบัติตนตามเสด็จพระบรมศาสดา เมื่อครั้งพระองค์เสด็จไปห้ามพระญาติฝ่ายศากยะโกลิยะ ซึ่งเกิดวิวาทจะทำสงครามกันขึ้น เพราะแย่งน้ำกันทำนา ทรงชี้แจงให้เห็นว่า ชีวิตมนุษย์มีค่ามากกว่าน้ำ การที่จะทำสงครามกันล้างผลาญชีวิตมนุษย์เสียมาก ๆ เพื่อเอาชนะกันเพราะน้ำเป็นเหตุนั้น ไม่สมควรเลย แล้วตรัสพระคาถาว่า

สุสุขํ วต ชีวาม เวริเนสุ อเวริโน

ในหมู่มนุษย์ เขามีเวรกัน เราเป็นผู้ไม่มีเวร เป็นอยู่สบายดีหนอ ในหมู่มนุษย์เขามีเวรกัน เราจงเป็นผู้ไม่มีเวรอยู่เถิด ฯ

สุสุขํ วต ชีวาม อาตุเรสุ อนาตุรา

ในหมู่มนุษย์เขาเดือดร้อนกัน เราไม่มีความเดือดร้อน เป็นอยู่สบายดีหนอ ในหมู่มนุษย์เขาเดือดร้อนกัน เราจงเป็นผู้ไม่มีความเดือดร้อนอยู่เถิด ฯ

สุสุขํ วต ชีวาม อุสฺสุเกสุ อนุสฺสุกา

ในหมู่มนุษย์เขาทะเยอทะยานกัน เราไม่มีความ

ทะเยอทะยาน เป็นอยู่สบายดีหนอ ในหมู่มนุษย์เขาทะเยอทะยานกัน เราจงเป็นผู้ไม่มีความทะเยอทะยานอยู่เถิด ดังนี้ ฯ เมื่อมาพิจารณาเห็นธรรมดาโลกตามเป็นจริงแล้ว วางใจให้ถูกส่วนได้ดังนี้ ย่อมได้ความเย็นใจ ไม่เดือดร้อน นี้เป็น **โยนิโสมนสิการ** ปรารภธรรมดาโลก ฯ

โยโสมนสิการ ปรารภตนเทียบกับผู้อื่นนั้น ได้แก่ความทำในใจโดยแยบคาย ในคราวที่ถูกนินทาว่าร้ายโดยประการต่าง ๆ คนในโลก ไม่มีใครเลยที่อยากถูกติ ถูกว่า ถูกด่า และคนในโลกที่ไม่ถูกติ ไม่ถูกว่า ไม่ถูกด่า ก็ไม่มีเลยเหมือนกัน เพราะฉะนั้น เมื่อถูกเขาติ ถูกเขาว่า ถูกเขาด่า ก็ควรพิจารณาตนก่อนว่า เราเสียหายจริงตามที่เขากล่าวหรือไม่ ถ้าเป็นจริง ก็ไม่ควรเคียดแค้นว่าฉันจะดีจะชั่วก็ช่างฉัน ไม่ใช่กิจการอะไรของชาวบ้าน ถ้าคิดเช่นนั้นส่อว่าไม่ใช่สัตบุรุษ ข้อที่ถูกที่ชอบ ควรระมัดระวัง อย่าให้เป็นอย่างที่เขาว่าได้อีกและควรนึกขอบคุณในข้อที่เขากล่าวนั้นว่า คนเราทำผิดทำเสียโดยไม่รู้ตัวก็มี รู้ตัวแต่ยังขืนทำโดยเข้าใจว่าไม่มีใครรู้ก็มี การที่เขากล่าวขึ้นนี้ก็มีประโยชน์

อยู่ ที่จะทำให้เราได้สติรู้สึกตัวว่าเราทำผิดทำเสีย แล้วงดเว้นสำรวมระวังต่อไป เพราะคนที่ได้รับแต่ความชมเชยไม่ถูกติ ถ้าเป็นคนมีสติอยู่บ้างก็ไม่เป็นไร ถ้าเป็นคนสติน้อย จะทำให้ชล่าใจทนงตนว่าเราเป็นคนดีไม่มีที่ติอาจเสียคนได้ การที่มาคิดได้เช่นนี้ เป็นเหตุให้รักษาความสงบใจไว้ได้ ถ้าข้อที่เขาติเตียนว่าด่านั้น เป็นเรื่องที่ไม่จริงก็ไม่ควรเคียดแค้นว่า เราไม่มีผิดเลย ทำไมจึงมาใส่ความเอาได้ ถ้าคิดเช่นนั้น จะเสียความเป็นสัตบุรุษ ควรทำในใจว่าการที่เขาติเตียนว่าด่านี้ แม้จะไม่เป็นจริง ก็จริงอยู่ถึงกระนั้นเราก็ไม่ควรเคียดแค้น เพราะคนในโลกรวมทั้งตัวเราด้วย ที่จะไม่ถูกติ ถูกว่า ถูกด่า เลยย่อมไม่มี ถูกด้วยกันทั้งนั้น ที่ติเตียนว่าด่าเขา ด้วยเรื่องที่เป็นจริงก็คงมี ที่ไม่เป็นจริงก็คงมี ถึงตัวเราก็รู้ไม่ได้ว่า ได้ไปติเตียนว่าด่าใคร ด้วยเรื่องที่ไม่เป็นจริงไว้บ้าง ชรอยเราจะได้กล่าวตู่ติเตียนว่าด่าผู้อื่นไว้บ้างกระมัง กรรมอันนั้นจึงได้ตามสนอง อย่ากระนั้นเลย ตั้งแต่นี้ต่อไป เราจักมีสติสำรวมระวังตัวเรา จักไม่ติฉินนินทาใคร จักไม่ทำตัวให้ใคร

มาติเตียนว่าด่าเราได้ เพราะว่า สิ่งใดที่เราไม่ชอบสิ่งนั้นคนอื่นก็คงไม่ชอบเหมือนกัน ถ้าเราไม่ชอบให้ใครมาติเตียนว่าด่าเรา แต่เรายังชอบติเตียนว่าด่าผู้อื่น เราก็จำต้องประสบสิ่งที่เราไม่ชอบอยู่ร่ำไป ทั้งเราจะไม่ใช่สัตบุรุษผู้ประพฤติธรรมด้วย เพราะสัตบุรุษผู้ประพฤติธรรม ย่อมไม่ไปเพ่งโทษผู้อื่น อันที่จริง อย่าว่าแต่คนอย่างเราซึ่งอาจทำเสียหายได้เลย แม้พระอาทิตย์พระจันทร์ที่โคจรอยู่ตามปกติ ก็ยังถูกติถูกว่า พระบรมศาสดา ผู้ทรงพระคุณความดีหาที่ติมิได้ก็ยังถูกติถูกว่าถูกด่า เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะต้องไปเดือดร้อนเพราะคำติฉินนินทาที่ไม่จริงไม่จัง ด้วยเหตุไรเล่า เมื่อทำในใจได้เช่นนี้ ชื่อว่า คิดนึกในทางที่ถูก ย่อมมีความเย็นใจไม่เดือดร้อน อันเป็นผลที่สัตบุรุษจะพึงได้ นี้เป็น **โยนิโสมนสิการ** ปรารภตนเทียบกับผู้อื่น ฯ

โยโสมนสิการ ปรารภ ความประพฤติของตนเองนั้นได้แก่การที่ไม่นำพาต่อเสียงผู้ใด ใฝ่ใจคำนึงตรวจตราความประพฤติทางกาย ทางวาจา และทางใจของตนอยู่เสมอว่า ความประพฤติของเราบริสุทธิ์ บริบูรณ์ สม่ำ-

เสมออยู่หรือไม่ เมื่อเห็นว่า บริสุทธิ์บริบูรณ์สม่ำเสมออยู่ ก็เป็นที่พอใจ ถ้าเห็นว่า ยังมีส่วนด่างพร้อย บกพร่อง ก็แต่งเติมทำให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ มิให้เป็นโอกาสที่ท่านรู้ผู้ใคร่ครวญแล้วจะพึงติเตียนได้ มั่นอยู่ในคำสอนของพระบรมศาสดา ที่แสดงความจริงในเรื่องนินทาสรรเสริญ ซึ่งตรัสแก่อตุลพราหมณ์ว่า**ปุราณเมตํอตุล** เป็นต้น ความว่า ดูก่อนอตุละ นินทาและสรรเสริญนี้เป็นของมีมาเก่าแก่ ไม่ใช่ประหนึ่งเพิ่งเกิดขึ้นในวันนี้ ชนทั้งหลายนินทาคนนั่งนิ่ง ๆ ก็มี นินทาคนพูดมากก็มี นินทาคนพูดพอประมาณก็มี คนที่ไม่ถูกนินทาไม่มีในโลก คนที่ถูกนินทาส่วนเดียว หรือถูกสรรเสริญส่วนเดียว ไม่มีแล้วในอดีตกาลจักไม่มีในอนาคตกาล และไม่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ถ้านักปราชญ์ผู้พิจารณาทุกวัน ๆ สรรเสริญบุคคลใด ซึ่งมีความประพฤติดีไม่ขาด เป็นคนมีความฉลาดบริบูรณ์ด้วยปัญญาและศีล ใครเล่าจะควรติบุคคลนั้น ผู้เพียงดังแท่งทองชมพูนุท เทวดาทั้งหลายก็สรรเสริญบุคคลนั้น แม้พรหมก็ต้องสรรเสริญ ๆ พระพุทธภาษิตนี้แสดงให้เห็นใจความอันสำคัญว่า นินทา

และสรรเสริญเป็นของมีประจำโลก ไม่มีใครเลี่ยงพ้น หากจะมัวยินดียินร้ายเพราะนินทาและสรรเสริญอยู่ร่ำไปแล้ว ก็น่าจะหาเวลาสงบใจได้ยาก เพราะฉะนั้น ท่านจึงจำกัดให้ว่าความนินทาและสรรเสริญของพาลชน ไม่ควรถือเอาเป็นประมาณ ส่วนความนินทาและสรรเสริญของบัณฑิตควรถือเป็นประมาณ เพราะบัณฑิตใช้ปัญญาใคร่ครวญพิจารณาเหตุผลที่ควรติควรชมแล้วจึงติจึงชม มิได้ถือเอาความชอบใจของตนเป็นประมาณในการติการชม เพราะฉะนั้นเมื่อถูกติหรือถูกชม พึงมองดูผู้ติหรือชมก่อน ว่าเป็นพาลหรือเป็นบัณฑิต ถ้าเป็นพาลแล้วก็ไม่ควรใส่ใจเลยทีเดียว ถ้าเป็นบัณฑิตพึงปฏิบัติในทางที่ควร คือเมื่อถูกติในข้อใดพึงแก้ไขในข้อนั้นให้ดี เพื่อปิดโอกาสที่ท่านจะติอีกต่อไป อย่าเสียใจว่าเราถูกติ ถ้าได้รับความชมเชยในคุณความดีข้อใด พึงรักษาคุณความดีข้อนั้นไว้ให้มั่นคง อย่าดีใจเพราะความชมเชย แต่ควรปีติปราโมทย์เพราะข้อที่ตนประพฤติดีด้วยทำในใจว่า เรารักษากายสมาจาร วจีสมาจาร มโนสมาจาร ความประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอ ทางกายวาจาใจดี ไม่เป็นโอกาสที่ท่านผู้รู้จะพึงติได้ เมื่อมาปฏิบัติทำในใจได้

เช่นนี้ ชื่อว่าคิดนึกในทางที่ชอบ ยังผลคือความเย็นใจไม่เดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติ นี้เป็น**โยนิโสมนสิการ** ปรารภความประพฤติของตนเอง ฯ

โยนิโสมนสิการ ปรารภ **กัมมัสสกตา** ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนนั้น คือเมื่อตนเองหรือผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งเป็นที่รักของตน จะมีอันวิบัติแปรปรวนไปอย่างใด ย่อมไม่หาเหตุซัดคนอื่นว่าเพราะคนนั้นคนนี้ทีเดียว จึงเสียหายไปอย่างนี้ เพราะคนอื่นจะทำคนอื่นให้ดีหรือให้เสียไม่ได้ ตัวต้องทำแก่ตัวเอง สัตบุรุษย่อมสำนึกตนพิจารณากรรมอันเป็นเหตุแห่งความพิบัติเห็นปานนั้นว่า นี่เราคงได้ทำกรรมอันจะอำนวยผลเช่นนี้ไว้เป็นแน่ ถ้าไม่ใช่ในชาตินี้ ก็คงเป็นในชาติก่อน ๆ เราจึงต้องประสบผลเช่นนี้ การที่เราต้องเป็นเช่นนี้ ก็เพราะเรามีกรรมเป็นของตน กรรมที่เราทำจำแนกให้เราเป็น หาใช่เป็นเพราะคนอื่นสิ่งอื่นดลบันดาลไม่ แม้คนอื่นสัตว์อื่นก็เป็นเช่นเดียวกัน เมื่อมาหยั่งเห็นความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนแน่ชัดเช่นนี้ จักเป็นผู้ไม่ตื่นเต้นในเมื่อประสบสมบัติ จักเป็นผู้ไม่โทมนัส ในเมื่อประสบวิบัติ จักไม่น้อยใจในความที่ตนเป็นผู้ต่ำต้อยกว่าผู้

อื่น จักไม่ริษยาในความเป็นผู้มีฐานะสูงแห่งผู้อื่น จักเป็นผู้รู้จักพลอยยินดีในอิฏฐวิบุลผลของผู้อื่น จักเป็นผู้ระวังแก้ไขกรรมของตนให้เป็นฝ่ายกุศล เพื่อผลอันดีประณีตอยู่เสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้ตนก็จักเป็นผู้ประณีตขึ้นโดยลำดับ ไม่มีเวลาตกต่ำเสื่อมทราม นี้เป็น **โยนิโสมนสิการ** ปรารภกัมมัสสกตา ความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน ฯ

ความนึกคิดเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าไม่ระวังปล่อยไปตามเรื่องตามราว มักพาให้ฟุ้งสร้านเสียสติ ไม่เป็นทางสงบ คนที่ต้องทุกข์ร้อนเสียสติอารมณ์ เพราะไม่รู้จักควบคุมความคิดความนึกของตน มีเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นแท้ที่จะต้องระวังควบคุมต้อนให้เป็นไปแต่ในทางที่ดีที่เรียกว่า**โยนิโสมนสิการ** ดังกล่าวแล้ว **โยนิโสมนสิการ** เป็นไปเพื่อความทำถูกทำชอบ และความทำถูกทำชอบเป็นไปเพื่อความสงบความเย็นใจ และความสงบความเย็นใจเป็นผลที่ผู้ปฏิบัติธรรมต้องการ เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติธรรมจึงจำต้องเป็นผู้ฉลาดในการใช้ **โยนิโสมนสิการ** ให้เหมาะกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงจะรักษาใจให้

คงมีความสงบอยู่ได้ ไม่แปรปรวนเพราะเหตุการที่เกิดขึ้นฯ

ความสงบนี้เป็นที่รวมแห่งความสุขทั้งมวล ร่างกายจะเป็นสุข ก็เพราะสงบจากโรคภัยไข้เจ็บ ใจจะเป็นสุข ก็เพราะสงบจากข้าศึกคือกิเลส บ้านเมืองจะเป็นสุข ก็เพราะสงบจากข้าศึกภายในคือโจรผู้ร้ายและความจลาจล และสงบจากจากข้าศึกภายนอก คือเหล่าศัตรูหมู่ปัจจามิตร โลกจะเป็นสุข ก็เพราะสงบจากความจองเวรเบียดเบียฬล้างผลาญกัน เพราะฉะนั้นพระบรมศาสดาจารย์จึงตรัสสอนไว้เพื่อให้พุทธบริษัทรู้จักค่าของความสงบว่า **นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ** สุขอื่นจากความสงบไม่มีดังนี้ จึงได้ความชัดว่า "สุขอยู่ที่ความสงบ"

โยนิโสมนสิการ ความนึกคิดในทางที่ชอบ เป็นทางแห่งความสงบทุกประการ เพราะฉนั้น ผู้หวังความสงบ พึงใช้ **โยนิโสมนสิการ** ความคิดนึกในทางที่ชอบให้เหมาะกับเหตุการณ์ ให้สมกับที่เป็นนักปฏิบัติธรรม ไม่ปล่อยใจให้กำเริบฟุ้งสร้านด้วยอำนาจอารมณ์ภายนอก ซึ่งเข้ามายั่ว ดังพรรณนามา ด้วยประการฉะนี้

ใครเป็นผู้ชนะ

"เพราะเหตุไรเราจึงเคารพนับถือพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงยอมสละทรัพย์สินอันมีค่าคำนวนมิได้บูชาสักการะพระองค์ สืบต่อกันมาตั้งแต่พระองค์ตรัสรู้แล้ว จนถึงทุกวันนี้?"

เพราะพระองค์เป็นผู้สละทุกอย่างที่เป็นของส่วนพระองค์ เพื่อทรงบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่โลก คือทรงสละราชสมบัติอันเป็นสิ่งที่ใคร ๆ สละได้ยาก เสด็จออกทรงผนวช เพื่อแสวงหาพระสัมมาสัมโพธิญาณ ที่จะนำให้บรรลุความพ้นทุกข์เด็ดขาด สละความสุขอย่างสูงทุกประการที่กษัตริย์จะพึงได้ และพระองค์ได้ทรงประสบอยู่เฉพาะหน้าออกไปทรงผนวชบำเพ็ญเพียรทนลำบากตรากตรำแสนสาหัสเพื่อค้นหา

ความจริง ที่จะช่วยสัตว์โลกให้พ้นทุกข์ คือ เกิด, แก่, เจ็บ, ตาย ที่เรียกว่าสังสารทุกข์ พระองค์ทรงสละความเป็นใหญ่เหนือคนทั้งประเทศที่ประชานิกรของพระ-องค์มอบถวายด้วยความจงรักภักดี ออกไปบวชเพื่อค้นหาโมกขธรรม คือความพ้นทุกข์ที่ยังไม่มีใครค้นพบ ต้องประสบความทุกข์ยากปางตายเป็นเวลานานถึง ๖ ปี ไม่มีใครทนทุกข์ทรมานได้เท่าเทียมพระองค์ เหล่านี้ล้วนเป็นความยอมสละอย่างใหญ่หลวงเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก เราจึงเคารพนับถือบูชาพระองค์ผู้มีน้ำพระหฤทัยกว้างใหญ่ไพศาลด้วยพระมหากรุณา ซึ่งมุ่งช่วยโลกให้พ้นทุกข์ ให้มีสันติสุขถาวร ฯ

ความยอมสละนี้ ย่อมส่อแสดงให้เห็นจิตใจอันบริสุทธิ์ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวโดยเฉพาะ ยอมทนทุกข์ยากลำบากเพื่อความสุขของชนเป็นอันมาก ทำให้เป็นผู้น่าเคารพนับถือ ฯ ความยอมสละย่อมแสดงให้เห็นคุณ-ธรรม คือ เมตตา ความหวังดี กรุณา ความสงสารอันมีในน้ำใจของผู้ยอมสละ แสวงหาอุบายที่จะช่วยเขาให้

พ้นทุกข์ยาก แทนที่จะก่อทุกข์ยากให้แก่เขา ความยอมสละจึงพิสูจน์ให้เห็นคุณธรรมอีกหลายประการ อันบันดาลให้ยอมสละ เช่นความกล้าหาญที่จะผ่าพ้นบุกบั่นภยันตรายเสียเอง เพื่อช่วยผู้อื่นให้พ้นภัยอันตรายและทุกข์ยาก ฯ เพราะฉะนั้น ผู้ยอมสละจึงเป็นผู้ชนะใจของชนทั้งปวง เพราะเป็นผู้ชนะใจของตนเองก่อน โดยความชนะกิเลศของตนซึ่งเป็นสิ่งที่ชนะได้แสนยาก ฯ

เพราะบรมศาสดาเป็นผู้ยอมสละมาโดยลำดับ แม้กระทั่งเลือดเนื้อและชีวิต สืบต่อกันมาหลายชาติหลายภพ ที่เรียกกันว่าทรงบำเพ็ญทานบารมี จึงทรงสามารถชนะกิเลสของพระองค์ได้เด็ดขาด ปราศจากความเห็นแก่ตัวโดยประการทั้งปวง จึงเป็นผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ และยุติธรรมโดยเด็ดขาด ควรแก่ความเคารพนับถือของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ที่เรียกว่าผู้ชนะจิตใจทั้งของตนเองและของผู้อื่น ฯ จึงบันดาลให้ผู้อื่นยอมสละตามพระองค์ ทั้งเพื่อบูชาพระองค์ ทั้งเพื่อช่วยเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้ง-หลาย คือผู้ที่นับถือพระองค์ด้วยน้ำใจเลื่อมใสจริง ที่หยั่ง

เห็นพระคุณแล้ว ย่อมกล้าสละเพื่อบูชาพระองค์ด้วย กล้าสละเพื่อเกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ๆ ด้วยเหตุนี้แล พระองค์จึงทรงได้พระนามว่า "**พระชินราชา**" หรือ "**พระชินราช**" ซึ่งแปลว่า "**พระราชาหรือพระเจ้าแห่งผู้ชนะ**" หมายความว่า "*พระองค์เป็นผู้ใหญ่ยิ่งเหนือผู้ชนะทั้งมวล ควรแก่ความเคารพนับถือบูชาอย่างแท้จริง*"

ถ้าจะค้นหาสถิติของบุคคลผู้ได้รับความเคารพนับถือบูชามากที่สุดในโลกแล้ว ก็ไม่มีใครเกินพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นที่เคารพนับถือของโลก พระองค์จึงทรงเป็นยอดของผู้ชนะโลกทั้งปวง คือ มนุสสโลก เทวโลก และพรหมโลก เพราะเหตุที่มนุษย์ เทวดา และพรหม ย่อมเคารพนับถือบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเป็นผู้มีปัญญาสูงสุด บริสุทธิ์สูงสุด และมหากรุณาสูงสุด ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนในโลกทั้งปวง ๆ ผู้นับถือพระองค์แท้จริง ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติตามพระพุทธจรรยาของพระองค์ เช่น พระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์ผู้เลอเกียรติของ

ชาติไทย พระองค์ได้ทรงยอมสละความสุขส่วนพระองค์ พร้อมทั้งพระโลหิตในพระวรกายและพระชนมชีพ เพื่อกู้เอกราชของชาติไทย ด้วยการทำสงครามขับเคี่ยวกับอริราชศัตรู จนได้คืนมาซึ่งอิสรภาพ เอกราช และอธิปไตยโดยสมบูรณ์แห่งชาติไทย ด้วยกำลังพระวีรานุภาพและพระปรีชาญาณอันสุขุมคัมภีรภาพ ชาวไทยทั้งหลายสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ ที่ทรงยอมสละอย่างใหญ่หลวง เพื่อไทยทั้งชาติตลอดมาจนถึงปัจจุบัน บัดนี้ที่เราชาวไทยทั้งหลายได้เป็นตัวของเราเองได้ปกครองกันเอง ในบรรดาพี่น้องร่วมชาติ ไม่ถูกอำนาจต่างชาติเข้ามาครอบงำเป็นเจ้าใหญ่เหนือ เรามีเอกราชและอธิปไตยเป็นของเราโดยสมบูรณ์ ก็เพราะความยอมสละอย่างใหญ่หลวงของพระองค์ เพราะฉะนั้นเราทุกคนผู้เป็นไทยแท้จริงโดยสายเลือด จึงทราบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่เราไม่สามารถจะสนองให้สาสมและเสร็จสิ้นได้ เราจึงเคารพบูชาพระองค์ เพราะพระองค์ได้ทรงกอบกู้และสร้าง

ไว้ให้เราพร้อมทุกอย่าง ทั้งชาติ ทั้งพระศาสนาอันบริสุทธิ์และยุติธรรมโดยประการทั้งปวงฯ

โดยนัยนี้ เราจะเห็นได้ชัดแล้วว่า สันติสุขของโลกจะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ตลอดไป ก็เพราะความยอมสละของมวลมนุษย์ผู้ร่วมโลกกัน คือยอมสละความเห็นแก่ตัว เฉลี่ยเผื่อแผ่ความสุขและอุปกรณ์แห่งความสุขของตนเกื้อกูลอุดหนุนกันและกันโดยไม่คำนึงถึงชาติหรือภาษาหรือศาสนา และสละความอาฆาตพยาบาทจองเวรหรือปองล้างปองผลาญกันเสีย มุ่งทำดีต่อสนองดีตอบกัน รวมความก็คือสละกิเลส คือความมักได้ ความโกรธเคือง ความหลงมัวเมาเสีย ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วย

ปลูกฝังคุณธรรม คือเมตตา กรุณาให้เกิดขึ้นในจิตใจของตน และแผ่เมตตากรุณานั้นไปในเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ปรารถนาความปลอดเวรปลอดภัยปลอดทุกข์แก่กันและกันทั่วหน้า จะคิด จะพูด จะทำอะไรเกี่ยวข้องกับคนอื่น สังวรระวังมิให้การคิดการพูดหรือการทำของตนเป็นเหตุก่อความเสียหาย เดือดร้อนทุกข์ยากแก่ผู้อื่น หากทุกคนตั้งใจปฏิบัติอย่างนี้ทั่วกัน ทุกคนก็จะรักกันนับถือกันเป็นมิตรกัน ไม่เป็นศัตรูกัน ไม่คิดเอารัดเอาเปรียบกัน และไม่กลัวเสียรัดเสียเปรียบกัน เพราะต่างก็ยอมสละความสุขและอุปกรณ์แห่งความสุขของตนเพื่อผู้อื่น ไม่มีใครคิดหวงใครเป็นต้น โลกจะมีสันติสุขทั่วถึงและยั่งยืนสม่ำเสมอเป็นแน่ทีเดียวฯ

เพื่อจำกัดความให้แคบเข้า และเพื่อให้เห็นทางปฏิบัติที่ง่ายขึ้น จึงไม่จำต้องกล่าวถึงมนุสสโลกทั้งมวล เพียงแต่ประเทศชาติไทยของเรา ถ้าชาวไทยทุกคนจะได้ปฏิบัติตามพระจรรยาของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทุกคนยอมสละความเห็นแก่ตัวในทางที่ผิดเสีย จะคิดจะพูดจะทำอะไรเกี่ยวข้องกับผู้อื่น มีความสังวรระวังมิให้เป็นการเสียหายเดือดร้อนทุกข์ยากแก่ผู้อื่น ก็จักไม่มีเหตุอะไรที่จะก่อให้เกิดความบาดหมางเป็นศัตรูกันขึ้น ต่างก็จะอยู่เป็นสุขสำราญตามลำพังของตน เพราะไม่ถูกข่มเหงรังแก แต่ถ้าจะมีน้ำใจเมตตากรุณาต่อกัน ยอมสละความเห็นแก่ตัวกว้างออกไป โดยเฉลี่ยเผื่อแผ่ความสุขและสิ่งอุปกรณ์แก่ความสุขของตน ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่นที่สมควรช่วยด้วยแล้ว ก็จักเพิ่มความสุขสำราญให้ไพบูลย์ทั่วถึงกันและจะสร้างรักความนับถือกันและความเป็นมิตรกันให้เกิดขึ้น มีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน ที่เรียกว่า "สามัคคี" อันมีพลานุภาพยิ่งใหญ่ที่จะบันดาลความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขให้แก่ประเทศชาติไทย เชิดชูพระธรรม

คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้โลกเห็นชัดว่า "เป็นธรรมนำสันติสุขมาให้โลกโดยส่วนเดียว" และทุกคนที่ประพฤติตามคำสอนของพระองค์ ย่อมเป็นผู้ให้ความปลอดภัยแก่โลก และย่อมเป็นที่รักนับถือของโลก นับว่าเป็นผู้ชนะที่ปราศจากศัตรูและปลอดภัยโดยประการทั้งปวง ไม่ใช่ผู้ชนะที่น่าหวาดกลัว และมีศัตรูไม่รู้จบ เพราะก่อ-ทุกข์แก่โลก ฯ

ในที่สุดนี้ ขอถามท่านว่า "ใครเป็นผู้ชนะ ?" ก็ตัวท่านล่ะเป็นผู้ชนะแล้วหรือยัง ? ท่านเคารพนับถือพระพุทธชินราช ท่านต้องชนะตามคำสอนของพระ-องค์ คือสละให้ความสุขและความปลอดภัยแก่เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายสืบไป.

คำปรารภ

พระธรรมเทศนาของอาจารย์ทั้ง ๓ มี พระอาจารย์ขาว อนาลโย วัดถ้ำกองเพล อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี พระครูญาณทัสสี (พระอาจารย์คำดี ปภาโส) วัดถ้ำผาปู่ อำเภอเมือง จังหวัดเลย และพระครูญาณโสภิต (พระอาจารย์มี ญานมุนี) ปัจจุบันจำพรรษาอยู่วัดดอยพระเกิด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ นี้ ข้าพเจ้าได้รีบถอดออกจากเทปที่ได้บันทึกไว้เป็นการรีบด่วน เพื่อให้ทันความต้องการของ คุณสุพัตรา สถิรจินดา เธอมาขอให้ช่วยหาเรื่องธรรม เพื่อนำลงเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือที่จะจัดพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเสริม ทรัพย์สุนทร ผู้บิดา คำสอนของท่านอาจารย์อยู่ในลักษณะพูดสั่งสอน ท่านกล่าวย้ำในข้อต่าง ๆ ให้ได้ความชัดอยู่หลายตอน เมื่อถอดออกให้เป็นภาษาเขียนข้าพเจ้าได้ถือโอกาสตัดทอนลงบ้าง จับเอาแต่ใจความบ้าง

ในที่นี้ จำต้อง ขอ ประทาน อภัย จากผู้ได้ รับแจก และ เป็นผู้สนใจนำไปอ่านดู ถ้าการดัดแปลงโดยพละการของข้าพเจ้ากลับทำให้รสของคำสอนต้องจืดจางไป ข้าพเจ้าถือเอาเจตนาดียึดไว้เป็นที่พึ่งโดยแท้ คำสอนนี้มีมิตรสหายผู้ร่วมทางไปกราบเท้าขอฟังธรรมจากท่านเพียงสองสามคนเท่านั้นที่ได้ฟังกับหู นอกนั้นไม่มีใครจะมีโอกาสได้ฟังเพราะไปหาท่านได้ยาก ท่านอยู่กันไกลลึกล้ำนัก ข้าพเจ้าซาบซึ้งในคำสอนของท่าน ด้วยท่านอาจารย์ทั้งสามนี้มีข้อวัตรปฏิบัติ และปฏิปทาน่าเลื่อมใส ควรแก่การเคารพกราบไหว้ ควรได้พบเห็นได้อยู่ใกล้ได้ฟังคำสอน ข้าพเจ้าอยากเผยแพร่เกียรติคุณของท่านเป็นทุนอยู่มาก เมื่อคุณสุพัตรามาขอเรื่องจึงดีใจเห็นเป็นโอกาสดีที่จะได้เผยแพร่ลักษณะการเทศน์สอนของท่าน ออกไปสู่พุทธศาสนิกชนผู้ใคร่ในธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในภาวะที่เป็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ประกอบกับที่ได้ประสบพบเห็นมรณภาพของผู้เป็นที่รัก ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าไม่มีอะไรจะ

ประเสริฐกว่ามาชวนกันศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่านผู้ประพฤติปฏิบัติชอบดีแล้ว จนมีความมั่นใจในคุณค่าแห่งพระพุทธศาสนา ทั้งยังเชื่อมั่นอีกว่าธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น เมื่อยึดถือให้ถูกจะเป็นแนวทางให้เราชาวโลกทั้งหลายปฏิบัติงานให้ประเทศชาติบ้านเมืองรุ่งเรืองถาวร มีความผาสุกร่มเย็นได้อย่างแท้จริง ประกอบด้วยวาระนี้เจ้าภาพก็หมายจะบำเพ็ญกรณียกิจให้เกิดสุขแก่ผู้ล่วงลับอันเป็นที่รักอาลัยยิ่ง จึงเป็นการสมควรที่จะพิมพ์หนังสือเรื่องธรรมออกแจกจ่ายด้วยหวังว่าคงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ใดสักผู้หนึ่ง โดยที่การให้ธรรมท่านจัดเป็นการให้ที่เลิศกว่าการให้สิ่งของอื่นใดทั้งปวง เจ้าภาพก็จะได้สมใจในอันที่จะน้อมจิตระลึกไปถึงดวงวิญญาณของท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว ขอให้ได้รับส่วนกุศลอันเราได้บำเพ็ญในคราวนี้ ข้าพเจ้าได้ทราบด้วยความยินดี จากคุณสุพัตราว่าคุณพ่อของเธอ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ก็ได้ฟังคำเทศนานี้ไปบ้างแล้วบางตอน ท่านพอใจอยู่ จึงเป็นที่นอนใจได้ว่า

ด้วยอนุโทนามัยของท่าน เมื่อท่านมีญาณวิถีเล็งเห็นการเผยแพร่พระธรรมเทศนาคำสอนเหล่านี้ได้ ดวงวิญญาณของท่านจะต้องได้รับความสุขเพิ่มพูน

สงบ แก้วไพฑูรย์

๗ สิงหาคม ๒๕๑๑

พระธรรมเทศนา

ของ

พระอาจารย์ขาว อนาลโย

วัดถ้ำกลองเพล อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี

๑๖ มีนาคม ๒๕๑๑

พวกเราทั้งหลายเป็นผู้มีโชคดีแล้วที่ได้อัตตภาพอันสมบูรณ์ บริบูรณ์กันมา เกิดมาไม่วิกลวิกาลก็จัดเป็นลาภอันสำคัญของพวกเรา ได้ลาภอันนี้กันมาก็เพราะเราเป็นคนไม่ประมาทมาแต่ชาติก่อน ได้ทำคุณความดีมาหลายภพหลายชาติ จึงได้อัตตภาพอันสมบูรณ์ ร่างกายอันสมบูรณ์ อัตตาสมบัติ คือสมบัติ ตาก็เป็นสมบัติอันหนึ่ง หูก็เป็นสมบัติ ปากก็เป็นสมบัติ จมูกก็เป็นสมบัติอันหนึ่ง ลิ้นก็เป็นสมบัติอันหนึ่ง กายก็เป็นสมบัติอันหนึ่ง ใจก็พ้นจากใบ้บ้า สมบัติเหล่านี้พวกเราได้มาดีแล้ว เพราะเราเป็นผู้ไม่ประมาท เคยรักษาศีลห้า ประกอบความดี

ตามฆราวาสวิสัย เราเป็นฆราวาสพวกเราก็เป็นผู้ไม่ขัดสน สิ่งห้าประการนี้แหละให้รักษาเป็นนิจสิน ให้บริบูรณ์ สมบูรณ์ พระพุทธเจ้าท่านสอนว่าศีลห้า ศีลแปด ศีลสิบ ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด อันนี้เป็นทางไปพระนิพพาน อันนี้เป็นทางออกจากกองทุกข์ ผู้จะออกก็ออกทางนี้แหละ ครั้นออกจากนี้แล้วไม่มีทางออกอื่นใดอีก ก็ต้องวนอยู่ในวัฏ-สงสาร มีนรกเป็นต้นแล้วแต่มันจะไป เราได้สมบัติอันนี้มาดีแล้ว ใจก็ดีแล้วเมื่อรักษาให้บริบูรณ์ สมบูรณ์แล้วจะปิดนรกได้ การมีศีลห้านี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้เว้นจากเวร เวรห้าอย่างนี้ไม่ทำต่อไป เรียกว่ากรรมห้าอย่างก็เรียก เวรห้าอย่างก็ว่า เมื่อไม่ทำต่อไปแล้วก็เป็นผู้บริสุทธิ์ เรียกว่าสมบัติของมนุษย์ เรียกว่ามนุษย์สมบัติ เราต้องรักษาสมบัติของเราให้สมบูรณ์บริบูรณ์ ต่อไปก็พยายามสมาทานศีลแปด เพราะศีลแปดนี้เป็นทางให้สูงขึ้นไป ลำพังจะเอาเป็นราชา ก็เพียงศีลห้าก็ได้ ศีลห้า ศีลแปดนี้แหละเป็นราชาเป็นเศรษฐี คหบดีเรายังชอบอยู่ในสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ในโลกนี้ ยังไม่มีความเบื่อ ไม่มีความเห็นตาม

ความเป็นจริงของอัตตภาพ สกลกายของเรา เรามาสำคัญสัญญาว่าเป็นตัวเป็นตนของเรา เป็นผู้หญิง ผู้ชายอยู่นี่แหละ เมื่อยังสำคัญอยู่อย่างนี้มันก็ต้องเวียนอยู่นี่แหละ เมื่อถือตัวถือตนอยู่แล้วก็ทำกรรม ครั้นทำกรรมดีก็มีสุขคติ ทำกรรมร้ายก็มีทุกข์คติ ศีลนั้นไม่อยู่ที่อื่นดอก พระท่านก็บอกให้เจตนา งดเว้น เว้นฆ่าสัตว์ตัวน้อยตัวใหญ่ ให้เจตนางดเว้นการลักของผู้อื่น เป็นลูกเป็นเมียของผู้อื่น ไม่ต้องไปมีมารยาสาไถย ให้มีเจตนาว่าเมื่อมีสติถืออยู่ให้งดเว้นคำที่ไม่จริง ให้มีเจตนางดเว้นเครื่องดื่มที่ทำให้เสียสติ งดเว้นสิ่งเหล่านี้แหละ จะเป็นผู้หมดกรรมหมดเวร ใครล่ะเป็นผู้เว้น เจตนานะซิ เจตนาเป็นตัวศีล เป็นอาการงดของเรื่องที่ควรงดเว้นทั้งห้าอย่าง ห้าอย่างก็ตามแต่ แปดอย่างก็ตาม สิบอย่างก็ตาม สองร้อยยี่สิบเจ็ดก็ตาม เป็นอาการของผู้ที่งดเว้นนี่แหละ ให้เข้าใจว่าศีลมีตัวเดียวเท่านั้นแหละ คือ ใจนั่นแหละ เท่านั้นแหละ ใจนั้นแหละเป็นศีล มันไม่เป็นศีลก็เจ้าตัวใจนั้นแหละ มันจะคิดประทุษร้ายอย่างใดอย่างหนึ่งก็เจ้าใจนั้น

แหละบังคับกายไป กายนี้จึงว่าเป็นของกลาง ของสำหรับใช้ของใจ ใจจึงเรียกได้ว่าเป็นเจ้าพระยา เจตราช ผู้เสวยราชย์ อยู่กายนคร อันนี้อาศัยประสาททั้งห้า ประสาทตา ประสาทหู ประสาทจมูก ประสาทลิ้น ประสาทกาย เป็นผู้รับนำอะไร ๆ เข้ามาเห็นรูปที่ดีก็นำเข้ามาได้ยินเสียงที่ดีก็นำเข้ามา กลิ่นดีก็นำเข้ามา เสียงที่ไม่ดีก็นำเข้ามา ถวายพระยา เจตราชนี่แหละ กลิ่นดีก็ดี รสดีก็ดี สัมผัสดีก็นำเข้ามา สัมผัสไม่ดีก็นำเข้ามา ความคับแค้นใจก็มาลงผู้เดียวนี่แหละ ผู้เดียวนี่แหละเป็นเจ้าของบ้าน กายนี่เป็นของใช้ เรียกว่ามหาภูตรูป ประกอบด้วยธาตุสี่ ดิน น้ำ ไฟ ลม รวมเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเป็นรูป เวทนาสัญญาสังขารวิญญาณเป็นนามมารวมเข้ากัน พระพุทธเจ้าทรงจำแนกไว้อย่างนี้แหละ ท่านว่าไม่ใช่คนนะ สิ่งหนึ่งก็เป็นดินเน้อ อันหนึ่งก็เป็นน้ำ อันหนึ่งก็เป็นไฟ อันหนึ่งเป็นลมเน้อ ไม่ใช่คน ไม่ใช่ผู้หญิงผู้ชายนะ เราเอามารวมกันหมดทั้งก้อนแล้วให้ความสำคัญว่าตนว่าตัวเข้าใจกันว่าเป็นตัว เป็นตัวผู้หญิงผู้ชาย ความเห็นผิด ความเห็น

ทำให้เกิดมานะ ทิษฐิ ถือตัวถือตน ถือชาติถือเหล่า ถือตระกูล จะเป็นเหตุให้มีความอยากและความไม่อยาก สิ่งเหล่านี้มันมีมาเพราะเหตุ เหตุคือความไม่รู้เท่าเรียกว่าอวิชชา ความโง่เขลา ไม่รู้เท่าในสังขาร หรืออาการสามสิบสอง มีเล็บ ขน ฟัน หนัง เป็นต้น แต่ละอย่างนี่ก็ไม่ใช่คนเน้อ ล้วนเป็นของน่ารังเกียจ เป็นปฏิกูล ไม่ใช่คนไม่ใช่เรา ต้องพิจารณาให้มันคิด ให้มันเห็นอย่างนั้น เรื่องการอบรมจิตอย่างนี้เป็นการอบรมจิตให้มันหายจากความโง่จากความเขลา ความหลง มันหลงมานับภพนับชาติไม่ถ้วนแล้ว มันตีเรามา ทุกภพทุกชาติ นับจำนวนภพจำนวนชาติไม่ได้ จนไม่รู้ว่าเดินทางนี้เรานอนที่ไหนนะ เท่านี้แหละ คิดดูเถิดความสุขในโลกก็พอปานนั้นแหละมันมีอามิศ มันเจือด้วยอามิศ มีรูปเสียง กลิ่น รส ที่ไม่ชอบใจห้าอย่างนี้แหละทำให้คับแค้นใจ อัดอั้นตันใจ ทำให้เกิดความโกรธ ความโลภ ความหลงขึ้น ครั้นชอบใจในกามคุณทั้งห้า เมื่อชอบใจก็เป็นเหตุให้วิ่งเต้นขวนขวายเมื่อสมหวังเมื่อได้ก็ขนเอาเข้าไป เอากันไปจนตายทับ

แผ่นดิน ที่ตรงไหนนะที่เราจะไม่เคยนอนทับแผ่นดินไม่มี ต้องให้พิจารณาอย่างนั้นแหละ และให้มันเห็นเป็นอย่างนั้นแหละ อดีตที่ล่วงมาแล้วก็เป็นเหมือนปัจจุบันนี่แหละ มีความแก่ มีความเกิดความตาย เกิดเป็นเด็ก โตเป็นหนุ่มเป็นสาว หน่อยก็เป็นผู้เฒ่า แล้วก็นอนตายทับดินเหมือนกันแหละกับที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ ปัจจุบันไม่ต้องสงกา อดีตที่ล่วงมาแล้วทุกภพทุกชาติก็เป็นอย่างนี้ อนาคตก็เป็นอย่างนี้ จะต้องมีทุกข์บีบคั้นอย่างนี้แล มีความเกิดแก่ชราพยาธิมรณะ ย่ำยีสัตว์อยู่อย่างนี้ทุกภพทุกชาติไม่มีสิ้นมีสุดเลย ถ้าเมื่อใดเรามาพิจารณาเห็นสังขารร่างกายไม่ใช่ของตน เห็นว่าเป็นอสรพิษแล้ว เห็นว่าเป็นกองไฟแล้ว นั้นแหละจะเกิดความสังเวชสลดใจ จิตมันจึงจะมีความสลดลงมันจะมีความสงบลง เมื่อจิตสงบลงจิตขาว จิตสว่าง จิตแจ้ง จิตขาว จิตเบิกบาน จิตร่าเริง เรียกว่าพุทโธ จิตตื่น พุทโธ ก็มีกันอยู่แล้วเฉพาะตัว ทุกรูปทุกนาม จำเพาะพุทโธของพระพุทธเจ้าซึ่งพระองค์นั้นเป็นพระศาสดา จะรื้อสัตว์ขนสัตว์ออกสู่นิพพาน เราก็พุทโธ

สำหรับพิจารณาให้เห็นแล้ว จะได้ไปตามพระพุทธเจ้า ความสุขที่พระพุทธเจ้าไปไม่เจือด้วยอามิสเป็นนิรมิสสุข เป็นความสุขอันบริสุทธิ์ บริบูรณ์ เป็นความสุขอันสุดยอด พอปานนี้แหละเราจะเที่ยวอยู่อย่างนี้ก็ดีแล้ว มันจะต้องได้พบความชอบใจบ้างไม่ชอบใจบ้าง พอใจบ้างไม่พอใจบ้าง คับแค้นใจ ดีใจ เสียใจ ยกย่องดูหมิ่น อยู่อย่างนี้แล้วมันจะได้ความสุขมาจากไหน จงกำหนดใจให้มีภาวนาไว้หนา เราเกิดมาเป็นมนุษย์เป็นลาภของเราแล้ว กับได้มาพบโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว พวกเราพึ่ง เป็นผู้มีปัญญาอยู่แล้ว ต้องให้ใจฝักใฝ่ในทางที่จะเอาตัวรอดให้มันรู้ความเหมือนเขาทั้งหลายผู้รู้ ให้ทำให้จริง ความทำจริงจะหนีความจริงไปไม่ได้ ทำมาทุกสิ่งทุกอย่าง เรียกว่าทำเหตุ ครั้นมีเหตุแล้วมันต้องมีผล เราภาวนาเราพิจารณามันก็ต้องมีผลตอบแทน มีสิ่งตอบแทน มีเหตุแล้วจะไร้ผลได้อย่างไรไม่มีในโลก คนทำเหตุชั่วไว้เช่นวิ่งราวเขาก็ได้รับผลมีความทุกข์ ถ้าร้ายแรงก็ถึงถูกประหารนั่นแหละ เข้าไปอยู่ในที่คุมขังเรือนจำก็เพราะเขาทำเหตุที่ไม่ดี เอา

ไว้เราทำเหตุดีแล้วเราก็คงจะต้องได้รับผลดีทั้งชาตินี้ ชาติหน้า ไม่ต้องมีความสงสัยอะไรแล้วละ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งจริงที่ขัดเกลาสันดานของสัตว์ได้ ท่านนำสัตว์ให้พ้นทุกข์ได้จริง อยู่ที่ความสนใจของเรา งานเราก็ทำเช่นนี้จะไม่เป็นนิสัย ปัจจัยไม่มีดอก เราก็ต้องทำไปให้เป็นอุปนิสสัย ปัจจัยเถอะ บางทีบารมีเราก็แก่กล้าได้ นี่ก็มีพอแรงแล้วละ เพียงแต่เรายังไม่มีฉันทะความพอใจใคร่จะปฏิบัติกันนั่นแหละทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีความพอใจ แล้วมันก็ต้องทำได้สำเร็จอย่างดี และได้รับผลทุกอย่าง ฉันทะความพอใจ วิริยะเพียรบำเพ็ญคุณงามความดี เพียรบำเพ็ญ ละบาป เพียรบำเพ็ญบุญกุศล ให้มีจิตผั่กใฝ่อยู่ในบุญนั้น ในสกลกายของตนนี้พิจารณาให้เห็นว่าไม่ใช่ตัวใช่ตนไม่ใช่ของเราเป็นของปฏิกูล น่าเกลียดน่าชังวิมังสาให้ใช้ธรรมวิจัยใคร่ครวญหาเหตุผล สิ่งที่เป็นสาระแก่นสารเราต้องทำ สิ่งที่ไม่เป็นสาระแก่นสารเราต้องเว้นกรรมที่ทำให้ชาติหน้าก็เสื่อม ชาตินี้ก็เสื่อม หายความนับหน้าถือตา ขาดจากพี่จากน้อง จากญาติจากพวก

เพราะทำไม่ดีอย่างนี้ ไม่ดีทั้งกายทั้งวาจาทั้งใจ นี่เป็นการเสื่อม เราไม่ควรสมาทานไม่ควรดำเนิน ทางที่เจริญคือการรักษาคุณงามความดีทุกสิ่งทุกอย่าง วาจาก็ให้ถูกต้อง กายก็ให้ถูกต้อง ใจคิดก็คิดให้ถูกต้องไม่ให้มีอิจฉา พยาบาท อันนี้เป็นสุจริตธรรมแล้ว ความสุจริตทั้งสามวาระนี้แหละ พวกเราควรจะประกอบ ทุจริต ทั้งสาม มีกายทุจริต กายไม่ดี วาจาทุจริตหยาบคาย คมคาย ใจทุจริต คิดอิจฉาพยาบาท อันนี้บุคคลควรละเพราะไม่เป็นสาระแก่นสาร นำความทุกข์ความเสื่อมมาให้ในชาตินี้ไม่มีความเจริญ ไม่มีผู้นับหน้าถือตา ธรรมวิจัยนี้เรียกว่าวิมังสา ทำความใคร่ครวญหาเหตุผลว่า ธรรมสิ่งนี้ควรทำธรรมสิ่งนี้ไม่ควรทำ ควรละทิ้ง ใครสมาทานให้เต็มที่แล้วเป็นไปเพื่อความทุกข์ เพื่อความฉิบหายชาตินี้ ก็ฉิบหาย ชาติหน้าก็ฉิบหาย อันนี้ไม่ควรประกอบผู้มีปัญญาละเสีย สิ่งใดประกอบแล้วนำความสุขความเจริญไม่มีความเดือดเนื้อร้อนใจ สิ่งนี้ควรทำ วิมังสาใคร่ครวญหาเหตุผล เหตุดีให้ผลเป็นสุข เหตุชั่วได้ผลชั่ว การทำการใด ๆ ลงไปไม่มีผลสักหน่อยไม่มี

ในโลก มันต้องมีผลทำมากได้มากทำน้อยได้น้อย เหตุนั้น พวกเราจึงควรนำไปพิจารณาให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและธรรมเนียมของพระพุทธเจ้าแล้วละก้อ พึงประพฤติปฏิบัติตามให้ดี ใจให้ดี กายให้ดี เรื่องพิจารณานี้ก็มิใช่อื่น คือ ขัดใจของตนให้หายจากความเศร้าหมองความดำ ขัดให้มันขาว ด้วยว่ากิเลสมันสะสมมานับภพนับชาติไม่ได้ คือ ราคะ โทสะ โมหะ นี่แหละมันกลัดกลุ้มพลอยให้ใจอัมหิต ทำให้ใจมืดใจมัว ใจไม่ขาว ถ้าใจขาวแล้วถึงไปอยู่ที่ไหนก็สบายเท่านั้น มีความสุขนั่งก็สบายนอนก็สบาย อัตตภาพร่างกายมันจะเป็นไปยังไง ก็ตามสภาพของมัน ทำใจไม่ไปยึดไปถือแล้ว มันก็สบายเท่านั้นแหละ

ธรรมเทศนาของพระครูญาณทัสสี

(พระอาจารย์ คำดี ปภาโส)

วัดถ้ำผาปู่ — อำเภอเมือง จังหวัดเลย

๑๗ มีนาคม ๒๕๑๑

อารมณ์อันมากมายทั้งหลาย ถ้าสติเราเผลอส่งไปตาม คิดไปตาม ก็ไม่มีวันจะสงบสุขได้ ในพระพุทธศาสนาจึงมีวิธีปฏิบัติอบรมจิตให้มีอารมณ์อันเดียวเรียกว่า "สมาธิ" เป็นนโยบายให้จิตสงบ ขอให้พรกเราทั้งหลายจงได้พยายามทำกันไป จะเป็นเวลาก่อนที่เราจะเข้านอนหรือจะมีโอกาสอำนวยให้เวลาไหน เป็นการสะดวกเราก็ทำกันเมื่อนั้นแหละ วิธีทำเราก็ไหว้พระเสียก่อน คือไหว้พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เท่าที่ได้ว่าแล้วระลึกคำบริกรรม ว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ สามจบ การระลึกอย่างนี้ระลึกเพียงภายในใจ โดยการนั่งเอาขาขวาทับซ้าย มือขวาวางทับ

มือซ้าย ตั้งกายตรงอย่าก้มนัก อย่าเงยนัก นั่งตามสบาย แล้วจึงระลึกเอาคำบริกรรม พุทโธ พุทโธ เป็นอารมณ์ หรือจะให้ดีก่อนเราจะทำสมาธินั้น เราตั้งสัจอธิษฐานก่อน โดยตั้งใจกำหนดว่า สาธุ ข้าพเจ้าจะนั่งสมาธิภาวนาเป็นสติปฏิบัติบูชา แก่พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ขอให้จิตใจของข้าพเจ้าสงบเยือกเย็น มีสมาธิเกิด มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดรู้แจ้ง แทงตลอดในธรรมะ คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงทุกประการเทอญ คำอธิษฐานนี้ จะว่าก่อนแล้วระลึก พุทโธ ธัมโม สังโฆ สามจบ หรือจะเอาที่อาตมาปฏิบัติ คือ ตั้งสัจอธิษฐานเสียก่อน แล้วก็มาระลึก พุทโธ ธัมโม สังโฆ สามจบก็ได้ แล้วจึงจัดท่านั่งเอาขาขวาทับขาซ้าย มือขวาวางทับมือซ้าย ลงมือบริกรรม ระลึกแต่เพียง พุทโธคำเดียว พุทโธ พุทโธ เรื่อยไปทีเดียวแหละ เราจะนั่งมีกำหนดนานเท่าใด ขึ้นอยู่ว่าจะทนนั่งไปได้นานไหมสัก ๓๐ นาที หรือ หรือเราจะจุดธูปเทียนเป็นเครื่องหมายก็ได้ จะตั้งนาฬิกาเอาไว้ให้รู้เวลาก็ได้ เราจะนั่งลองดูทีแรกเอาเพียง ๑๐ นาทีดูก่อน

นั่งไปได้ถึง ๑๐ นาที แล้ว ต่อไปก็ตั้งความสัจว่าเราจะนั่งสมาธิภาวนาคราวนี้ก็เอาให้ได้ถึง ๒๐ นาที ครั้นได้ ๒๐ นาที แล้ว คราวต่อไปก็ทวีขึ้นไปอีก คราวนี้เราจะนั่งให้ถึง ๓๐ นาที พอได้แล้วก็ทวีขึ้นไปจนได้ถึงชั่วโมงนั่นแหละ

อาการบริกรรม พุทโธ พุทโธ นั่นเป็น อาการของจิตใจ ของเราจริง ๆ มิใช่อาการของเนื้อดวงหทัย เพราะเนื้อหัวใจนั้นระลึกอะไรไม่ได้ดอก แต่เป็นเสมือนที่นอนของเรา เป็นห้องนอนของเรา ณ ที่นั้นที่พูดว่าระลึก พุทโธ พุทโธ ไว้ในใจนั้น เป็นอาการของธาตุรู้จริง ๆ ทั้งยังเป็น อมตะธาตุด้วย จึงเรียกได้ว่าเป็นตัวจริงของคนเราด้วย เพราะอมตะธาตุ เป็นธาตุที่ไม่ตาย หรือจะเรียกว่าเป็นอมตะธรรมอันเป็นธรรมที่ไม่ตาย อันนั้นแหละเป็นตัวแรก เป็นตัวเดิม ตัวจริงของเราแท้ เมื่อพิจารณาดูไปในข้อนี้แล้ว เป็นที่น่าสังเวชที่สุด เพราะตัวที่เราทั้งหลายมักถือกันอยู่นี้ความจริงเป็นเพียงตัวแทนไม่ใช่ตัวจริงอย่างที่ท่านเรียกว่าตัวสักกายทิษฐิ คือถือเอาว่าร่างกายของเราว่าเป็นตัวเรา ถือร่างกายของคนอื่นว่าเป็นของคนอื่นอีก

ชั้นหนึ่งท่านเรียกว่าอัตตานุทิษฐิ คือมีความเห็นว่า ความสุข ความทุกข์ ความดีใจเสียใจ หลงเอาว่าเป็นตัวคน ที่แท้อันนี้ก็ยังเป็นตัวแทน หรือตัวสำรอง ยังไม่ใช่ตัวจริงคล้ายกับเราฉายรูปออกไปอย่างนั้น เมื่อไปยึดถือเช่นนั้นจึงทำให้ธาตุจิตใจของคนเรานี้ ไม่ได้ ถือสภาพของคนเป็นคนให้ถูกต้อง จึงหลีกเลี่ยงเจ้าของเสีย จึงว่าเป็นที่น่าสังเวชที่สุด คนสามัญธรรมดาของเราทั้งหลายไม่เคยนึกถึงเอาเสียเลย แม้แต่ใจแท้ ๆ ก็ไม่เคยระลึกได้ ไม่เคยนึกถึง ไม่รู้เรื่องเอาเสียเลยแหละ ว่าเรามีตัวเป็นพิเศษของเราจริงแท้อยู่ กลับไปถือเอาตัวสมมุติที่เป็นตัวคนสักกายทิษฐิ คือถือร่างกาย ของเราเองว่าเป็นเรา ไปพากันถือเอาปกติความเกิดเป็นตัวตนจนลืมตัวจริงเอาเสียเลยไม่รู้ว่าตนมีสภาพของตนเป็นอย่างไร ไม่เคยรู้เอาเสียเลยลืมเอาเสียจริง ๆ หรือที่แท้ต้องว่าหลง อ้ายเพียงว่าลืมยังมีวันระลึกได้ อ้ายหลงนี่มันไม่ระลึกได้เสียเลย ทางบัญญัติในหลักธรรมเรียกว่าอวิชชา คำว่าอวิชชาแปลว่าไม่รู้ แต่ท่านหมายความว่าไม่รู้อริยสัจ คือไม่รู้ทุกข์ ไม่รู้เหตุให้

ทุกข์เกิด ไม่รู้ความดับทุกข์ ไม่รู้ทางให้ถึงความดับทุกข์ แต่ความจริงถ้าจะพูดให้ถึงหลักจริง ๆ หมายความว่าไม่รู้ตัวเลยนั่นแหละ แต่ที่อธิบายมานี้ ให้พวกเราพอสังเกตได้ว่าไม่รู้อริยสัจ ที่ว่าไม่รู้ทุกข์ ไม่รู้เหตุให้ทุกเกิด ไม่รู้ความดับทุกข์ ไม่รู้ทางให้ถึงความดับทุกข์ อันนี้พอให้สันนิษฐานเพราะพอมีหลักปริยัติให้เทียบได้ ถ้าพูดไปถึงสภาพที่ว่า "ไม่รู้ตัว" มันลึกเกินไป ความหมายที่ว่าไม่รู้ตัว ไม่รู้สภาพของตัวเองนี้เป็นความหมายของผู้ปฏิบัติ ในทางฝ่ายปริยัติไม่มีหมายถึงนี้เลย พูดถึงการลืมตัว ไม่รู้ว่าไปถือเอาตัวสมมุติมาแต่เมื่อไร ถึงได้ลืมสภาพของตนเองอย่างหลงเอาเสียเลยทีเดียว ไม่ได้เคยคิดคำนึงถึงเอาเลย ตลอดเวลาที่เกิดมาเป็นคนนี้ก็ไม่เคยระลึกเรียกได้ว่า ความคิดเข้าไปไม่ถึงเอาเสียเลยว่าเรามีตัวพิเศษอยู่อย่างไร อันนี้ เมื่อเราใช้การภาวนานี้นาน ๆ ไปด้วย ถ้ามีบุญวาสนามีอุปนิสสัยอยู่ด้วยแล้วก็จะค่อยเข้าใจ จะได้เห็นผลในพระพุทธศาสนาซึ่งก็คือถึงความสงบสุขนั่นเอง

อันความรู้ทั้งหลายไม่ว่าในเรื่องใด ๆ เรื่องที่จะรู้ได้ยากที่สุดก็คือเรื่องจิตใจของตัว ที่ว่าจิตใจของตนเองแท้ ๆ ใจตนเองไม่รู้มันหมายความว่ายังไงกัน ในเมื่อเรื่องอื่น ๆ หรือเรื่องวัตถุอื่น ๆ ไม่ว่าอะไร ๆ ก็อาจรู้ได้ ในโลกเราก็มีปัญหาสำคัญอยู่ตรงนี้แหละ บรรดาพวกนักวิทยาศาสตร์มีความรู้พิเศษสักเพียงใด ก็ไม่สามารถรู้ ในเรื่องจิตใจได้ ดังนั้น การที่คนเราได้มารู้จิตใจของคนโดยปัญญาจักษุ ได้แล้ว จึงเป็นของพิเศษ เป็นความอัศจรรย์เป็นเรื่องน่าสนใจจริง ๆ จะได้เอาไว้เป็นอุปนิสสัย วาสนาต่อไป ในภายภาคหน้านั้นแหละคือจุดมุ่งหมาย

พูดถึงวิธีภาวนา มันมีความยากเพราะอะไรกันหนอ ท่านเจ้าคุณพิศาล ฯ สมัยเมื่ออาตมาอยู่ขอนแก่นท่านเล่าเรื่องของท่านผู้หนึ่ง ซึ่งก็เป็นคนกรุงเทพ ฯ นั่นแหละ คือคนผู้นี้น่าจะเคยเป็นเจ้าใหญ่นายโตมาแล้ว ก่อนนั้นคงจะได้เรียนทางฝ่ายโลกมามาก คือเล่าเรียนวิชามาสูงเหมือนกัน มาอายุเข้าปัจฉิมวัย แล้วดูเหมือนภรรยาหรืออะไรนี่แหละมามรณะลง ก็มีพรรคพวกเพื่อนฝูงให้มี

การบำเพ็ญทางศาสนา ขณะเมื่อพระท่านสวดมนต์เสร็จแล้ว ท่านถามเจ้าภาพว่า จะฟังเทศน์ไหม เขาก็ตอบว่าเอาซีฟังก็ฟัง ขณะที่ท่านเทศน์อยู่เจ้าภาพก็มองดูพวกเพื่อนฝูงทั้งหลาย เขานั่งกันอย่างไรก็ทำตามอย่างนั้น เขาพนมมือหรือวางมือไว้ตรงไหนหรือเขาหลับตาลืมตากันอยู่อย่างไรก็มองดูแล้วทำตามเขา เพราะตัวเองไม่รู้ ไม่เคย แต่ในขณะที่หลับตาฟังพระแสดงธรรมเทศนาอยู่นั้นใจของเขารู้เรื่องในธรรม จึงนึกขึ้นมาว่า เรื่องที่ท่านแสดงให้ฟังอยู่นี้แม้เราไม่ได้ เล่าเรียนมาก่อนเราก็ฟังรู้ นึกในใจ ต่อจากนั้น จึงตั้งสติฟังโดยความตั้งใจ ต่อมาจิตเกิดสงบลง พอจิตสงบไม่นึกไม่คิดอะไร คือสงบนิ่งเป็นอารมณ์อันเดียวก็สำเหนียกในจิตขึ้นว่า เอ จิตไม่นึกไม่คิดทำไมจึงสุขเช่นนี้ สำเหนียกเช่นนี้แล้วก็กำหนดจิตต่อไปอีก จิตเป็นสมาธิมีอารมณ์อันเดียว อยู่จนพระท่านเทศน์จบ เมื่อพระเทศน์จบ เขาทักทายพูดจาก็ไม่อยากพูดด้วยเพราะเฝ้าดูใจอันสงบนั้นอยู่ ท้ายที่สุดพระท่านก็กลับวัด เพื่อนฝูงก็แยกย้ายลาจากไป ตอนจะถึงเวลาพักนอนก็นึกถึงความสุขใน

ขณะที่นั่งฟังเทศน์นั้น นึกเสียดายและปรารภว่าจิตที่ไม่นึกไม่คิดนี้ ทำไมจึงเป็นสุขนัก ก่อนเข้านอน จึงปฏิบัติให้เหมือนขณะนั่งฟังเทศน์อีก คือกลับอิริยาบทเข้าที่ นั่งอย่างที่เคยนั่ง แล้วระลึกถึงข้อความธรรมตอนที่ท่านเทศน์และจิตสงบในที่นั้น ก็ปรากฏอาการจิตสงบ เป็นอารมณ์อันเดียวอีก ได้รู้สภาพความสุขยิ่งขึ้น เลยสุขสบาย นอนสบายในคืนวันนั้น ตื่นเช้ายังเสียดาย โดยปกติไม่เคยลุกขึ้นดึกดื่น วันนั้นพอคนในบ้านเขาลุกขึ้นหุงข้าวทำอาหาร ได้ยินเสียงเขาลุกกัน ก็นึกถึงความสุขเกิดแต่การนั่งสมาธิ จึงลุกขึ้นจัดแจงล้างหน้าล้างตาเปิดไฟ กลับเข้าไปปฏิบัติดังเช่นฟังเทศน์มา จิตก็เป็นได้อีกคือสงบลงอย่างแน่วแน่ ไม่นึกไม่คิด เป็นสุขสบาย เป็นสุขสบายจริง ๆ ได้ทำอย่างนั้นแหละตลอดไปราวหนึ่งอาทิตย์ จึงออกไปคุยกับเพื่อนฝูง แต่ก่อนบุคคลผู้นี้เข้าใจว่าคนเราตายแล้วสูญ ตามที่เรียนรู้มาและตามหมู่คณะ พอภาวนาไปแล้วเกิดรู้ขึ้นมาว่า เราผิดเสียแล้ว ที่ถือว่าเราตายสูญนั้น เป็นความเข้าใจผิด อันตัวรู้นี้มันตายไม่เป็น เราเห็นผิดไปในตอนต้นไปคุยกับ

คนอื่นเขาก็ไม่รู้เรื่อง เพราะเขาไม่เห็นด้วย ที่สุดจึงไปหาพระองค์ที่ท่านแสดงธรรมให้ฟังในครั้งนั้นไปกราบไปไหว้ท่านเสียก่อน ท่านต้อนรับปราศรัยดีแล้วจึงได้ปรารภให้ท่านฟังว่า จิตไม่นึกไม่คิดทำไมจึงเป็นสุขนัก แต่ก่อนกระผมเข้าใจว่าคนเราตายแล้วสูญ ที่จริงตายแล้วไม่สูญ ท่านเลยถามว่าเป็นไปอย่างไร มาอย่างไร จึงได้กล่าวเช่นนั้นจึงตอบท่านว่า วันที่พระผู้เป็นเจ้าแสดงธรรมครั้งโน้นกระผมได้ฟังเทศน์พระผู้เป็นเจ้า จิตของกระผมเกิดไม่นึกไม่คิดเลย พระท่านจึงบอกให้ว่านั่นแหละจิตเป็นสมาธิแล้ว จากวันนั้นคนที่ว่านี้ก็เลยเข้าหาวัด ตลอดไปจนถึงสิ้นอายุ ที่เล่ามาให้เป็นตัวอย่าง จะว่าเป็นของทำยากบางทีก็อาจเป็นของทำได้ง่าย ไม่มีวิธีอะไรทั้งนั้นแหละก็ทำได้เลยขณะที่จิตฟังธรรม จิตมันตั้งใจฟังมันก็เลยรวมลงได้เหมือนกัน

นี่แหละที่แนะนำมาก็สมควรแก่เวลา.

พระธรรมเทศนา

ของ

พระครูญาณโศภิต (พระอาจารย์มี ญาณมุนี)

วัดดอยพระเกิด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

๒๐ มีนาคม ๒๕๑๑

พระศาสนาคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นกว้างยิ่งนัก และล้วนมีแต่ดี ๆ มีเหตุมีผล สมแก่เหตุสมแก่ผลจริง ๆ ไม่ใช่เลื่อนลอยเลย พระบรมศาสดาของเรานั้นจัดได้ว่าท่านเป็นคนเก่งที่สุดในโลก ก็ความกว้างของพระศาสนานั้นนับได้ถึงแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ที่นี้จะขอย่นลงให้ถือได้เป็นใจความของพระศาสนา ก่อนอื่นต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่า ศาสนาแปลว่าคำสอน พุทธศาสนาก็แปลว่าคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่แผ่นดินอากาศ ต้นไม้ ภูเขา อย่างที่บางคนเข้าใจ ย่อใจความลงมาได้เป็นสามข้อ สฺพพปาปสฺสการนํ ไม่พึงกระทำความ

ชั่วด้วยกายวาจาใจนี่ข้อหนึ่ง ไม่ว่าชั่วใด ๆ ให้เว้นไม่ให้กระทำเลย ข้อที่สองว่า กุศลสัมปทา พึงกระทำดีด้วย กาย วาจา ใจ หรือที่เราเคยได้ยินว่าเป็นการบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศลให้เกิด อันนี้ทำให้มากได้เท่าไรยิ่งดี ข้อที่สามว่า จิตฺตปริโยธนํ ชำระจิตของตนให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากเครื่องเศร้าหมองใจทั้งหลาย คือให้จิตไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายรวมได้เป็น ๓ ข้อ เป็นหัวใจศาสนา มีเพียงเท่านี้แหละจบไตรปิฎก จบแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์มารวมที่นี่ทั้งนั้น การชำระใจให้สะอาดปราศจากเครื่องเศร้าหมองใจ คือกิเลส ที่เรียกว่ากิเลสได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เมื่อกิเลสหายหมดได้ ใจก็เป็นวิมุติ คือหลุดพ้นจากเหตุที่จะให้เกิดทุกข์ คือหลุดพ้นจากวัฏสงสาร อันเวียนเกิดเวียนตาย เวียนลำบากลำบนกันอยู่นี่แหละ เรียกว่าถึงนิพพาน ฟังดูแล้ว นิพพานยากไหม จะให้ถึงนิพพานพวกเราชาวพุทธก็จงพากันมาละโลภ โกรธ หลง ให้ได้เสร็จ คำว่านิพพานหมายถึงว่า จะต้องให้ตายก่อนแล้วจึง

จะถึงนิพพานได้ อย่างนั้นหรือ มีหลายคนเข้าใจว่าอย่างนั้น แท้จริงที่ยังเป็น ๆ มีชีวิตอยู่นี่แหละถ้าละโลภ โกรธ หลง ได้หมด เหลือแต่ความบริสุทธิ์ เป็นวิมุติ ก็ถึงนิพพานแล้ว ในชีวิตยังอยู่นี้ไม่ใช่อื่น พระอรหันต์ที่ท่านถึงนิพพานนะในชีวิตยังเป็นอยู่ยังยืนเดิน นั่ง นอน บิณฑ-บาตร แสดงธรรมเทศนาให้ชาวพุทธทั้งหลายฟังได้อยู่ บางทีเรียก สปาเสสนิพพาน คือกิเลสนิพพาน จิตเป็นนิพพาน คือกิเลสหมดจากจิต กายยังเดินได้นิพพานเป็นอย่างนี้ต่างหาก พูดให้ฟังง่าย ๆ ก็ว่าการไปนิพพานอยู่ที่การทำให้แจ้งที่ใจ สว่างที่ใจ ละโลภ โกรธ หลง แล้วก็ถึงนิพพาน มิใช่จะไปได้ด้วยกำลังรถ กำลังเรือ หรือจะไปทางบก ทางน้ำอะไรนั่นนะมิได้ ๓ ข้อ เท่าที่ว่ามาแล้วนี้ ถ้าจำได้ก็เอาหละ ปฏิบัติตามได้เลยทันที เป็นศาสนาละ ที่นี้ก็อยู่ที่จะน้อมเอาเข้ามาที่ตัวเรานี้ให้ถึง ให้เข้ามาถึงกายถึงวาจา ถึงใจ ของเราให้ได้ เมื่อละโลภโกรธหลงได้ ก็เป็นสุข สุขจริง ๆ สุขมากเหลือเกินเป็นเรื่องสูงสุขทางศาสนานี่น่ะ เป็นตัวแท้ของความสุข เท่าที่กล่าว

มาแล้ว เป็นหัวใจของพระศาสนา ทีนี้ก็จะว่าถึงเรื่องที่หย่อนลงมา พอที่จะให้พวกเราฟังได้ง่าย ๆ เท่าที่พวกเราจะปฏิบัติตามได้ในฐานะเป็นชาวบ้าน เป็นคฤหัสผู้ครองเรือน กิจการมันมากแท้ จะเอาให้ได้เท่าที่เราจะสามารถกระทำได้

พระรัตนตรัย มี พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นแก้วสามประการที่เรารักและนับถือว่าเป็นที่พึ่งนี้ก็เป็นศาสนา ไฉนจึงว่าเป็นศาสนาก็เพราะมีส่วนไปตรงในข้อที่ว่า กระทำดีให้เกิดขึ้น ให้เป็นบุญเป็นกุศลเกิดขึ้นในตน การเข้าถึงในตน การเข้าถึงในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่ง ดังที่พวกเรากราบไหว้ และกล่าวว่า พุทธํสรณํคจฺฉามิ ธมฺมํสรณํคจฺฉามิ สงฺฆํสรณํคจฺฉามิ อันนี้แหละที่เรารับกันมาแล้วหลายครั้งหลายหน เพียงแต่พวกเราไม่แจ้งแก่ใจว่าพระรัตนตรัยนั้นอะไรกัน ที่แท้รัตนตรัยเป็นคำเปรียบ อาตมาขอเปรียบให้เหมือนอย่างแหวนทองคำมีหัวเพ็ชร ตัววงเป็นทองคำ ก็มีค่าเป็นของดีสุกเหลืองสวยงามอยู่แล้ว แต่สวยไม่เท่า มีค่าไม่เท่าด้วย

เพ็ชรที่หัวแหวนนั้น บรรดาของดี ๆ อื่น ๆ ทั้งหลายท่านให้ดีเพียงเป็นวงแหวนทอง ด้วยคุณงามความดีอันเลิศล้นของพระองค์ เราเทียบให้พระพุทธองค์ท่านให้เสมือนว่าเป็นเพ็ชร พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าก็มีค่าเลิศล้ำเทียบเสมือนเพ็ชรที่หัวแหวนนั้น พระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแล้ว อันนี้ ก็เสมือนเพ็ชรที่หัวแหวนรวมทั้งสามรัตน์ตกอยู่ที่หัวแหวนคือเป็นเพ็ชรนี้ฉันใด ส่วนตัวแหวนทองคำแม้มีค่าก็เปรียบเหมือนธรรมอื่น ๆ นอกนั้นไม่เทียบพระรัตนตรัยได้ เพราะพระรัตนตรัยเป็นเลิศ คือสูงสุดเก่งที่สุดนั้นเองการมาถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกถึง จึงเป็นการทำความดีให้เกิด ทำบุญทำกุศลให้เกิด จึงว่าเป็นศาสนา

ว่าด้วยทาน การถวายทาน ก็ถูกด้วยศาสนาอย่างหนึ่ง ทานเป็นการให้ ก็เป็นการละโลภ คือละความชั่วและเป็นการทำกุศลให้เกิดขึ้นด้วย เพราะจัดการทำดี ทำสิ่งที่เป็นบุญ สิ่งที่เป็นกุศล จึงเป็นศาสนาเหมือนกัน การให้ทานถวายทานมิได้หมายว่าจะได้บุญ ได้กุศล อยู่เฉพาะ

แต่เวลากำลังถวายของพระ กำลังประเคนหรือใส่บาตรอยู่มิได้ เมื่อเริ่มมีเจตนาจะถวายทานก็ได้บุญ เพราะดวงจิตเป็นกุศลไปตั้งแต่เตรียมการเตรียมเข้าเตรียมของทำอาหารอยู่ที่บ้าน แล้วลงเรือนไปจิตก็เป็นเจตนาดีบริสุทธิ์เป็นบุญอยู่ แม้ถวายทานแล้วจิตมีความอิ่มเอิบ ผ่องใส ปลื้มปีติก็เป็นอันได้บุญ ได้กุศล แม้ในการทำทานเสร็จกลับมาบ้านก็ตาม รวมความแล้วการให้ทานถวายทานแก่พระสงฆ์ เป็นบุญเป็นกุศลทั้งสามครั้งสามครา มีเจตนาจะทำทานเป็นบุญแล้วเมื่อให้ทานถวายทานอยู่ก็เป็นบุญ ทำเสร็จแล้วจิตผ่องใส ปีติก็เป็นบุญอีก

การบูชาพระด้วยดอกไม้ ธูปเทียน ก็จัดเป็นศาสนาด้วย เพราะเป็นกิจที่ให้เกิดบุญ เกิดกุศลในจิตทำให้ผ่องใสมีปีติ มียินดี ถ้าจะมีผู้แย้งว่าพระพุทธเจ้าท่านละโลภโกรธหลง หมดกิเลสสิ้นแล้ว ไม่มีความยินดี ยินร้าย ท่านบริสุทธิ์ ผ่องใสเหมือนวันเพ็ญ ท่านย่อมไม่ยินดีอะไรในดอกไม้ธูปเทียนที่นำไปบูชา แล้วจะได้บุญมาจากไหน เอาเถอะความไม่ยินดียินร้ายนั้นเป็นหน้าที่ของพระพุทธเจ้า

ท่าน ท่านจะบริสุทธิ์ ก็เป็นเรื่องบริสุทธิ์ของท่านไป แต่เรื่องบูชาเป็นหน้าที่ของพวกเราญาติโยมทั้งหลาย หาดอกไม้ธูปเทียนมาได้แล้ว ก็ถือว่าของดีเสียด้วย เป็นของสวยกลิ่นก็หอม เราได้ทำการบูชา เราก็ชื่นใจ ของเราเอง เชื่อว่าเป็นบุญเป็นกุศล ทำใจของเราให้งามเอง อิ่มใจเองเป็นสุขใจของเราเอง ที่พระพุทธเจ้าท่านไม่ยินดียินร้ายก็ช่างท่านเถอะ เป็นหน้าที่ของท่าน ที่เราทำไปเราก็ได้ของเราเอง เหมือนหนึ่งเราปลูกเรือนขึ้นหลังหนึ่ง ปลูกเรือนใหม่ขึ้นแล้วเสร็จ เรียบร้อย หรือจะทำเป็นตึกก็ตามที่ที่นี้เราก็ทำการทาสีจะเป็นสีไข่ไก่ สีเขียวอ่อน หรือจะทาสีเหลืองก็แล้วแต่ จนสำเร็จแลดูสวย การที่เราไปทาสีให้เรือนสวยขึ้นมานั้น ตัวเรือนไม่ได้ยินดีในสีที่ทานั้น จะเอาอะไรมายินดีเรือนมันไม่มีจิตมีใจเราจะทาก็ตามใจไม่ทาก็ตามใจ แต่งให้มันงามแล้วใครยินดี เราเป็นผู้ทา เราเองก็เห็นว่างามขึ้นเราก็ปลื้มใจของเราเองใช่ไหม เรือนเราสีงามแล้ว กลางคืนก็นอนอิ่มใจในเรือนสีสวย กลางวันก็นั่งอิ่มใจอยู่นั้น เฝ้ามองดูแล้วก็ชื่นใจ ข้อนี้เปรียบฉันใด

พระพุทธเจ้าท่านไม่ยินดียินร้ายในดอกไม้ธูปเทียนที่เรานำไปบูชาก็ฉันนั้น เพราะเป็นหน้าที่ของท่าน แต่เราผู้บูชาชื่นใจตนเองว่าได้บูชาพระพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐบริสุทธิ์ เป็นพระอรหันต์ แล้วก็เกิดมีความสุข มีจิตเป็นกุศล เป็นการทำความดี ทำกุศลให้เกิดในจิตของเรา

เรื่องของการกราบไหว้ การกราบพระสามหนนั้นก็เป็นเรื่องได้บุญอย่างหนึ่งนะ ได้บุญจริงๆ ถ้าอย่างนั้นแล้วก็ต้องจัดเป็นศาสนาด้วย กราบสามหน คือกราบพระพุทธ กราบพระธรรม กราบพระสงฆ์ เกิดเป็นการได้บุญ ได้กุศล แต่เวลากราบโดยมากพวกเราทั้งหลายมักกราบวัสดุ เช่น โลหะ ทองคำ ซึ่งใช้ทำเป็นรูปพระในโบสถ์เป็นต้น บางแห่งก็ทำกันด้วย อิฐบ้าง ปูนบ้างหล่อด้วยทองแดง ทองเหลือง ปิดทองกันบ้าง แต่ที่จริงแล้วพระปฏิมามิใช่ตัวพระพุทธเจ้าจริง ถ้าเราไม่มีปัญญาความรู้ให้กว้างออกไปพอเพียงก็ไม่สามารถกราบให้ถูกองค์พระพุทธเจ้าได้ ต่อเมื่อเรามาทำความเข้าใจให้ดี ให้ถูก ให้รู้ว่าพระพุทธเจ้าของเราทรงตรัสรู้ในอริยสัจสี่ คือ รู้ทุกข์ ของ

จริงที่มีอยู่ในโลก แม้พระพุทธเจ้าไม่มาตรัสรู้ ทุกข์นั้นก็มีอยู่เป็นทุกข์แล้ว ทีนี้สมุทัย ท่านรู้เหตุให้เกิดทุกข์ มีอวิชชาค้นหา ถ้าดับสมุทัยเสียได้คือดับอวิชชา แล้วเรียกว่านิโรธ-สัจ นี่เป็นตัวนิพพาน ทางที่จะไปถึงนิพพานนี้ท่านเรียกว่า อัฏฐังคิกมรรค มีองค์แปด มีสัมมาทิษฐิ คือเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นต้น พระพุทธเจ้าของเราตรัสรู้แจ้งอริยสัจสี่ เป็นพระบรมศาสดาสั่งสอนมนุษย์และเทวดา พออริยสัจแจ้งในจิตใจของพระองค์ กิเลสก็หายไป จนจิตโลภ โกรธ หลง ทิษฐิมานะ หมดสิ้นไปยังเหลือแก่พระองค์สมเด็จพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าอาสวกิเลสดับเหลือแต่สภาพอันเป็นวิมุติ เมื่อกราบพระอย่าคิดอยู่เพียงแค่เห็นเหลือง ๆ ในโบสถ์ ให้ระลึกถึง ความตรัสรู้ในอริยสัจสี่ของพระองค์ จะได้นึกรู้ว่าพระพุทธเจ้ามีจริง การกราบด้วยความเข้าใจดีในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้กุศลแรงกว่าการกราบไปเพียงสักแต่ว่ากราบมากมายหลายเท่านัก

ที่นี้ว่าถึงศีลห้า ศีลแปด ศีลสิบ ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด ศีลห้าเป็นของญาติโยม ศีลสิบเป็นของสามเณร และศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ด เป็นของพระภิกษุสงฆ์ นี่เป็นศาสนาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่รับกันเป็นส่วนมากเรียกว่ารับศีล เช่นรับกันที่วัดหรือรับกันที่บ้านเมื่อมีพระสงฆ์มาฉันหรือสวดมนต์ที่บ้าน การรับศีลนี้มิได้หมายความว่ารับแล้วก็ได้ศีลมาละ มิใช่อย่างนั้นเป็นตายตัว ที่จริงรับหรือไม่รับก็ตามสมาทานหรือไม่สมาทานก็ตาม ถ้ามีเจตนางดเว้นฆ่าสัตว์ มีเจตนางดเว้นลักทรัพย์เขา มีเจตนางดเว้นประพฤติผิดในกาม มีเจตนางดเว้นพูดปด และมีเจตนางดเว้นดื่มน้ำเมา ให้ตั้งเจตนาว่าจะงดเว้น ก็เป็นศีลได้ทุกเวลา จะเป็นที่วัดหรือที่บ้านก็ตาม ศีลจะอยู่ในสมุดในใบลานไม่เป็นศีลได้ จะต้องเป็นด้วยจิตใจของเราไม่ว่าผู้ชายผู้หญิงให้มีเจตนางดเว้น จึงเรียกว่าศีล ตัวศีลจึงอยู่ที่อกเรานี่ คืออยู่ที่จิตใจเจตนา

การฟังพระธรรมเทศนา ฟังพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า อันนี้เป็นศาสนา เพราะฟังธรรมแล้วได้บุญ

ได้กุศล เป็นการทำบุญทำกุศลให้เกิดขึ้น จึงเรียกว่าเป็นศาสนา ธรรมตัวแท้จริงความหมายของมันก็อยู่ที่ใจของเรา มิได้อยู่ที่ในใบลานหรืออยู่ที่พระซึ่งท่านเทศน์อยู่บนธรรมาศน์ ถ้าเราคันที่ไหนเหมือนว่าคันขา แต่มาเกาที่แขนมันไม่ถูกที่ มันไม่อร่อยไม่ได้ผล ต้องเกาให้ถูกที่ต้องไปเกาที่ขามันจึงจะสบายหายคัน ถ้าเราไปเข้าใจเอาว่าเวลาที่พระท่านให้ศีลนั้น ศีลอยู่บนธรรมาศน์กับพระท่านที่เราเองไม่มีอะไร ก็เช่นเดียวกับการฟังเทศน์ฟังธรรมพระท่านเทศน์ว่าด้วยเรื่องบาปบุญคุณโทษ ว่าด้วยศีลว่าด้วยภาวนาท่านก็ว่าไป พระธรรมไปอยู่กับพระที่บนธรรมาศน์หมดที่ตัวเราไม่มี ไปยกให้พระหมด อย่างนี้ก็เลยไม่สนุกอะไร แต่ถ้าเข้าใจเรื่องดี เอามาใส่ที่ใจของเราที่รับอยู่ก็สนุก ถ้าได้ปฏิบัติมาบ้างแล้วได้ฟังเข้าด้วย ยิ่งฟังอร่อยผลดีเกิดแก่ตัวเราเอง การได้ฟังพระธรรม ใจของตนจะผ่องใสเป็นสุข ชื่นใจ สบายใจไปนาน เรียกว่าได้บุญ และการฟังพระธรรมนี้ก็จัดเป็นศาสนาได้ส่วนหนึ่ง ท่านว่าไว้ว่าฟังดีย่อมได้ปัญญาเป็นสุตตามยปัญญา ปัญญาอันเกิดแต่การฟัง

ก็เลยต่อความไปถึงภาวนามยปัญญา ปัญญาความรู้อันเกิดจากการเจริญภาวนา อันว่าภาวนาก็ชื่อว่าเป็นศาสนา เพราะการเจริญภาวนาเป็นเหตุให้เกิดบุญเกิดกุศล ได้บุญขึ้นจริง ๆ เป็นศาสนาด้วย แบ่งออกได้เป็นสมถะภาวนากับวิปัสสาภาวนา สมถะภาวนานั้น เจริญภาวนาด้วยกระทำจิตใจให้สงบ จะเป็นชั่วขณะหนึ่งหรือนานกว่านั้น ยิ่งนานกว่านั้นได้ก็ยิ่งดี จิตเรานี้ถ้าสงบแล้ว สุขจริง ๆ จิตสงบแล้วอันหนึ่งจะเกิดปีติ มีอาการตัวเบา เกิดอาการดังสายฟ้าแลบ ตัวเย็น อาการเหมือนคลื่นกระทบฝั่ง เบาไปหมดจนผิดปรกติ ชื่นใจที่สุด สนุกที่สุด หาอะไรเปรียบได้ยาก แต่พวกเราไม่ค่อยได้ทำกัน ได้ปฏิบัติกัน ก็เป็นเรื่องสนุกคนเดียว รู้อยู่เฉพาะตัวคนเดียวเสียด้วย อีกอย่างหนึ่งเรียกว่าวิปัสสนาภาวนา เป็นการบำเพ็ญภาวนาเพื่อให้เกิดปัญญา โดยที่ตัวคนเรานี้เมื่อแยกออกจะได้เป็นห้าส่วน ส่วนหนึ่งเรียกว่ารูปขันธ์ ส่วนหนึ่งเป็นเวทนาให้สุขทุกข์ อีกส่วนหนึ่งเป็นสัญญา ความจำได้หมายรู้ อีกส่วนหนึ่งเป็นสังขารปรุงแต่งให้ดีบ้างชั่วบ้าง อีกส่วนหนึ่ง

เป็นวิญญาณ ความรู้ของทวาร เช่นหูฟังเสียงได้ นี้ก็จัดเป็นวิญญาณ เรียกว่าวิญญาณขันธ์ ทั้งห้านี้ รวมเวทนาสัญญาสังขารวิญญาณเข้าเป็นนาม เลยขันธ์ห้าจึงเรียกได้ว่ามีรูปกับนาม อันรูปนามของเรานี้ยังมีอยู่อีกสามอย่างเป็นกฎธรรมดาคอยติดตามอยู่ ที่เรียกว่าไตรลักษณ์ มีอนิจจํ ความไม่แน่นอนไม่คงที่ เป็นเด็กแล้วก็ไม่คงที่กลายเป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้เฒ่า สิ่งนี้แหละเป็นอนิจจังไม่เที่ยงมีการแตกดับ ก็เป็นทุกข์ สิ่งใดไม่เที่ยงเกิดขึ้นดับไปเองสิ่งนั้นก็เป็นอนัตตา คือเราบังคับบัญชาไม่ได้ สั่งไม่ได้จะให้เป็นไปตามใจตามความต้องการไม่ได้ ไปกำหนดกฎหมายอะไรไม่ได้สักอย่าง อันนี้เป็นธรรมดาบังคับไม่มีใครเป็นเจ้าของ อันนี้เป็นอยู่ทั้งหญิงชาย ทุกชาติภาษา มีเกิดแก่ตายเป็นทุกข์ เศร้าโศกซ้ำแล้วซ้ำเล่าหลายหนเมื่อมาเจริญภาวนาในด้านวิปัสสนา ได้แลเห็นประจักษ์แจ่มชัดในพระไตรลักษณ์ของขันธ์ห้าแล้ว ก็จะปล่อยราวไม่ยึดถือไว้เลยจึงไม่เศร้า ไม่โศก เป็นสุข ถึงจะลำบากยากแค้นอย่างใดก็ไม่เศร้าโศก บางคราวอุดมสมบูรณ์ด้วย

อาหารบริโภคก็สุขอยู่ เวลาขาดแคลนเป็นบางคราวอาหารการบริโภคเกิดแห้งแล้งได้รับประทานนิดๆ หน่อยก็ดี เครื่องนุ่งห่มน้อยไปก็ดี ก็ไม่เศร้าโศก เพราะใจได้สว่างแล้ว เห็นแจ้งชัดในอนัตตาแล้ว พระภิกษุสงฆ์ไปปฏิบัติวิปัสสนากัมฐานอยู่บนหลังภูเขาบ้าง ในถ้ำบ้าง อยู่ในห้วยในเขาบ้าง มีบางคนกล่าวว่าไปอยู่อะไรกันอย่างนั้น สนุกอะไร หนังลิเก ละคร ก็ไม่ได้ดูสักอย่าง มัวอยู่แต่ในถ้ำทนทุกข์เวทนาเอาอะไรมาสนุก ที่ไหนได้ล่ะ มันสนุกยิ่งกว่าหนัง ยี่เกมากนัก พระธรรมนั้นเมื่อสว่างแจ้งในจิตใจแล้ว สนุกยิ่งนัก สุขยิ่งนัก ผู้ปฏิบัติถ้ายังเห็นว่าหนังละครยังดีกว่า พระกรรมฐานอยู่ จะไม่มัวนั่งวิปัสสนาให้ยุงกัดอยู่ในถ้ำทำไม การปฏิบัติวิปัสสนาอยู่ในถ้ำนั้นของใครก็ของมัน เมื่อทำจิตให้เป็นอนัตตา แจ้งแล้ว จิตสว่าง แจ้งในโลกุตตรแล้วประเสริฐกว่าอะไรหมด เมื่อเห็นธรรมแล้วจะนุ่งห่มอย่างไร มีอาหารบริโภค ใครจะบริโภคอะไรทำให้อย่างใดก็ตาม สถานที่อยู่จะวิเศษเพียงไหน ยารักษาโรคที่ใช้จะเป็นชนิดไหนก็ตาม หรือยวดยานพาหนะจะเป็น

ชนิดใด ดีชั่วไม่เป็นของแปลกเลย ไม่เป็นของแปลกเพราะไม่มาทำให้หลงให้ยินดีด้วย ไม่ให้หลงไม่ยินดียินร้ายหรือพาให้มีการเกลียดชัง สุขอยู่ในพระธรรม ในตัวของตัวที่แจ้งสว่างนี้ เป็นตัวของตัวแล้ว เมื่อยังไม่แจ้งไม่สว่าง ไม่เป็นตัวของตัว ใครว่าอะไรดีก็ยินดีไปด้วย เขาว่าอย่างนั้นพลอยชังตามเขา เขาว่าอย่างนี้พลอยยินดี โยกไปย้ายมาตามเขาอยู่ร่ำไป แต่ผู้เห็นแจ้งแล้ว ไม่มียินดียินร้ายคงมีแต่พระธรรมซึ่งเป็นของวิเศษประเสริฐแท้ยึดถืออยู่ เป็นวิสัย นิสสัยของพระ อริยะ เช่น พระพุทธเจ้า ท่านวิเศษแล้ว พระองค์เห็นแจ้ง จึงไม่มีเหน็ดเหนื่อย ทรงแสดงธรรมสั่งสอนอยู่ได้ถึง ๓๕ ปี ไม่มีหยุดหย่อน

อาตมาได้เคยแสดงแล้วครั้งหนึ่งเมื่ออยู่วัดป่าสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ว่าที่ยุคสมัยนี้มีความเจริญด้วยวัตถุ เกิดมีเครื่องบินเรือเหาะสะดวก มีเครื่องผ้านุ่งผ้าห่มอาหารล้วนดีวิเศษ มีที่อยู่อาคารที่อาศัยที่นอนดีมียารักษาไข้เจ็บได้จริง เป็นการเจริญแน่แล้ว ยอมให้ว่าเจริญดีแล้วจริง แต่ไม่ดีเข้าขั้นสูงสุดหรอก เพราะความเจริญเหล่านี้

มีเครื่องบินเรือเหาะไปในอากาศได้จริง แต่ชราความแก่ พยาธิ์ความเจ็บไข้ มรณะความตาย ยังคุกคามได้อยู่ ยังไม่พาให้ลับตา ความแก่ยังไม่ลับตา ความเจ็บไข้ยังไม่ลับ-ตา ความตายเรียกว่ายังไม่เก่ง ยังไม่ดีแท้ ยังไม่ถึงขั้นสูงสุด อาตมาได้เคยแสดงไว้อย่างนี้ แต่ธรรมะพระพุทธเจ้านั้นเก่งจริง ดีจริง ธรรมดาความแก่ พยาธิ์ความเจ็บ มรณะความตาย ตามคุกคามพระพุทธเจ้าไม่ได้ ตามคุก-คามพระอรหันต์ไม่ได้ ตามคุกคามพระศาสนาไม่ได้ คือเมื่อเจริญภาวนาดังกล่าวแล้ว จิตสงบ จิตสว่าง กิเลสคือความโลภ ความโกรธ ความหลง หายหมดไปจากจิต จิตสะอาดเป็นโกกุตตาธรรมเป็นธรรมะพ้นจากโลก พ้นจากแดนของโลก ไม่มีความทุกข์เลย ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ท่องเที่ยวอยู่ในสังขารของปุถุชน ยังไม่เป็นวิมุติ ยังไม่หลุดพ้น ยังข้ามล่วงไปไม่ได้ แต่ไม่มีอำนาจแก่พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ตามท่านไม่ทันทำอะไรท่านไม่ได้ ไม่มีอำนาจอะไรจะไปลดโลกุตตาธรรม

ท่านไม่เศร้าโศก พ้นจากความแก่ความเจ็บความตาย ดีกว่าเสียแล้ว

ตกลงที่ว่ามาแล้วทั้งหมดนี้ ธรรมะข้อปฏิบัติพระศาสนาทั้งหลาย ขอให้พวกเราทุกคนกำหนดเอาไว้ในตัวของเราที่ตัวของเรา จากเท้าไปหาศีรษะ จากศีรษะไปหาเท้านี้แหละ และขอให้น้อมนำธรรม เข้ามาสู่ที่ใจของเรา เกิดนิพพานก็อยู่ที่เรานี้แหละ ความแจ้งความสว่างก็อยู่ที่นี่ที่ใจของเรานี่เอง.

๒๗ มีนาคม ๒๕๑๑

พระพุทธเจ้าของเราได้มีพระพุทธภาษิตไว้ว่า "อตฺตา หเว ชิตํ เสยฺโย" เป็นใจความว่าตนอันใครชนะได้แล้วประเสริฐกว่า ผู้ใดชนะตนได้คนเดียวเก่งประเสริฐเพียงคนเดียวเท่านั้นนะ คือตนเองนั่นน่ะ ไม่เอาเป็นคนอื่น ชนะตนทีเดียวถ้าชนะได้ ที่อาตมาเคยเพิ่มว่า ผู้ใดชนะใจของตนอันเดียวได้เป็นชนะเลิศ คือชนะใจของตัว

หรือชนะใจของเรา อันเดียวกัน แต่ว่าจะได้ไหม หรือสู้ไม่ได้เท่านั้นแหละ ถ้าชนะใจได้จริงก็เป็นอันได้ตัวจริง จับตัวได้ถูกตัวและเห็นตัวแล้ว เป็นอันว่าหวังความสุขได้แน่นอน เพราะว่าใจนี้ใครทำได้คืออบรมได้ ถึงคราวที่เจริญรุ่งเรืองด้วยโภคทรัพย์ ไม่มีเศร้าโศก คราวใดที่โภค-ทรัพย์จะเสื่อมหายไปบ้าง คือขาดไป น้อยไปก็ไม่เศร้าโศก เป็นความสุขที่เป็นของเราอยู่อย่างนี้ไม่เศร้าโศก เพราะด้วยการอบรมจิต พระธรรมนี่เป็นอย่างนี้ที่พวกเราทั้ง-หลายยังไม่ได้อบรมจิตใจ บางคราวก็มีความสุขร่าเริง บางคราวก็เศร้าโศกใจ มีขึ้นๆลงๆ ไม่ได้ตามปรารถนา อันนี้จิตยังไม่ได้อบรม แต่ถ้าได้อบรมดีแล้ว จิตของตนได้อันเดียวดีแล้ว มีความคงที่ คือจิตคงที่ได้สุขอยู่ ให้เราสุขทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่ต้องวิ่งตามหรือรนหาความสุขให้ลำบาก นี่สุขในธรรมเป็นอย่างนี้ แต่สุขในทางโลกเป็นคนละเรื่องคนละอย่าง สุขในทางโลกนั้น สุขไม่ได้อยู่คงที่ เคลื่อนเลื่อนหนีไปต้องคอยวิ่งตามอยู่ร่ำไป ในที่สุดก็ทันบ้างไม่ทันบ้าง เคยเป็นนายสิบตรีไม่หยุดเท่านั้น คิด

ว่าสุขจะอยู่ที่สิบโท เป็นนายสิบโทจะดีกว่า เราจะได้สุขกว่านี้พอได้สิบโทแล้ว ยังอีกแหละสิบเอกอยู่ข้างหน้า ได้สิบเอกอีก สิบเอกยังไม่สุดเท่านั้น คิดว่าสุขอยู่ที่นี่ เข้าใจว่าอย่างนั้น สัญญานะ จึงเห็นว่ายังไม่หยุดอีกนั่นแหละ ยังมีนายร้อย นายพัน ที่คิดว่าจะยังเป็นสุขกว่า แล้วความสุขนั้นมันวิ่งหนีไปข้างหน้าไปหานายพลต่อไปอีก ตกลงเลยไม่ทันความสุขจริง อยากได้เป็นอะไรก็อาจไม่ได้เลยไม่ถึงความสุข ไม่ได้สมปรารถนาเป็นทุกข์ แต่พระ-ธรรมไม่ใช่อย่างนั้น ใจอันเป็นของตนอันเดียวนี้ถ้าชนะได้ดีจริงๆ เป็นชนะเลิศ จะลองดูให้เห็นได้ ถ้าได้จริงๆ แล้ว เป็นหมดสงสัย เรียกว่า สันทิษฐิโก เป็นของไม่ต้องเชื่อผู้อื่นบอก ไม่ต้องเชื่อตำรา มีในที่นั้นที่นี่ไม่ต้องเชื่อ อีกอย่างหนึ่งพระธรรมในศาสนาพุทธเป็นของไม่เสื่อมเป็นของมีจริง เป็นจริงมีอยู่อย่างนั้นเป็นกฎธรรมดา เป็นสภาพธรรมดา นี่เป็นของบริสุทธิ์ด้วย ที่เขาว่ากันถึงเรื่องเสื่อมนั้น เช่นที่ว่า ห้าพันปีศาสนาพุทธจะเสื่อมหมด ที่จริงไม่ใช่ศาสนาเสื่อมดอกหนา เป็นศรัทธาความเสื่อมสัย

เบ็นต้น ในจิตใจของประชาชนทั่วไปมีความท้อถอยไม่มีการเข้าวัดฟังธรรมรักษาศีลอบรมจิตใจให้มีทานศีลภาวนา ไม่มีแก่ใจในการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนา ให้รุ่งเรืองได้ ห่างจากวัดห่างศาสนาแล้ว ประชาชนก็เลยเหมาเอาว่าศาสนาเสื่อม แท้จริงคนเสื่อมต่างหากไม่ใช่ศาสนาเสื่อม ถ้าคนไม่เสื่อมมีศรัทธาทำบุญอบรมจิตใจให้ชาวพุทธนี้คงที่เจริญเต็มที่อยู่แล้ว จะเอาเพิ่มอีกห้าพันบีให้เบ็นหมื่นบี หรือจะให้เบ็นหมื่นห้าพันบีก็ไม่เสื่อม หรือห้าพันบีอีกสองทีสองครั้ง ก็ยังเจริญอยู่ได้ถ้าคนไม่เสื่อม เปรียบเหมือนทองคำซึ่งคงตัวอยู่ เนื้อเบ็นอย่างนั้น สีเบ็นอย่างนั้น เมื่อเวลาทองขึ้นราคาทองก็ไม่ได้มีแปลกอะไรไป ก็อยู่เบ็นทองคำเท่าเก่านั่นแหละ หากคนนิยมราคาก็สูง นี่.มันเบ็นเรื่องของคนต่างหาก นี่เอาทองคำมาเทียบ ไม่ใช่ว่าราคาสูงลิ่วแล้วทองคำจะดีอกดีใจ เพิ่มสีให้เหลืองกว่านี้เนื้อดีกว่านี้ ตื่นเต้นไปอย่างนั้น ไม่มี ไม่ปรากฏในทองคำ แต่คนต่างหากนิยมเองเบ็นยุคเบ็นคราว เวลาทองคำราคาถูกลง ทองคำนี้เสียใจ เขาไม่สรรเสริญเราไม่นิยมเรา

เนื้อเรานี้ก็อย่าให้มันงามอยู่เลย ให้ซูบซีดหายเหลืองไปเถอะ อย่างนี้ไม่มี ไม่เป็น ย่อมคงที่อยู่เท่าเดิม คนไม่นิยมจะว่าเราไม่มีราคาก็ตามที ทองคำนี้ไม่มีขึ้นลง เรื่องราคาขึ้นลงเป็นเรื่องของคน อุปมาฉันใดศาสนาก็ฉันนั้น ย่อมดีย่อมเก่งอยู่คงที่ ทำให้พ้นทุกข์ได้จริงๆ ไม่ว่าผู้ใดรับรองความสุขได้ทุกเวลานาที จัดเป็นของอกาลิโก ไม่เลือกกาลเวลาด้วย ไม่ว่าหญิงว่าชายใครทำน้อยก็ได้น้อย ใครทำมากก็ได้มาก ยุติธรรมเหลือเกิน น่ากราบน่าบูชาอย่างยิ่ง ที่ว่าพระศาสนาไม่เสื่อมนั้น ไปตรงกับเรื่องของพระรัตนตรัย ซึ่งก็คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระ-สงฆ์ ศาสนาคำสอนแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ รวมถึงที่พระรัตนตรัยพระพุทธเจ้านั้น ท่านมีนามว่าพระอรหังสัมมาสัมพุทโธ คำว่าอรหังหมายถึงว่าไกลจากกิเลส ความชั่วร้ายน่ะไม่ดีละ ทั้งกายทั้งวาจาทั้งใจของพระองค์ขาวสะอาดที่สุด ใสที่สุด เพราะเป็นธรรมที่พระองค์รู้ถึง คือถึงนิพพาน ไม่มีโลภ ไม่มีโกรธ ไม่มีหลง ไม่มียินดียิน-ร้ายเลย ใสเต็มที่แล้ว บริบูรณ์เต็มเปี่ยม เหมือนน้ำเต็ม

ปากโอ่ง จะเอาน้ำเติมลงไปอีกอย่างไรได้ ไม่มีประโยชน์อะไร

แหวนทองคำนั้นหนาที่ตัวแหวนทองคำก็เป็นทองเป็นของมีค่าดีอยู่ ไม่มีขี้ไม่มีเศร้าหมองยอมรับอยู่แล้วละแต่ก็ยังสู้เพ็ชรหัวแหวนไม่ได้อยู่นั่นเอง เพ็ชรนั้นเป็นความหมายของราคาแหวน ตัวทองคำไม่สำคัญเท่าใด อุปมาได้ว่าพระรัตนตรัย พระพุทธเจ้า พระธรรม พระ-สงฆ์ เทียบได้กับหัวแหวนที่เป็นเพ็ชร ชีวิตของพวกเราที่ดี ๆ งาม ๆ อันมาจากกุศลที่ได้ทำความดีมาแต่ชาติก่อนควรจะได้อันนี้แหละเป็นสาระประโยชย์เป็นแก่นสารแห่งชีวิตของเรา อายุเราจะไปเท่าใดขอให้พระรัตนรัยยทำชีวิตของเราให้มีแก่นสารชีวิตมีความรุ่งเรืองต่อไป จัดเป็นโชคลาภมาก แต่พวกเราทั้งหลายต่างหากไม่เข้าใจ ไม่ได้แจ้งแก่ใจด้วยญาณอันแก่กล้า ไม่มีญาณอันสว่างพอจึงดูเหมือนว่าพระรัตนตรัยเป็นของธรรมดาไปว่าถึงพระรัตนตรัย ไตร-สรณคมน์ รับกันที่วัดนั้นวัดนี้ ที่ศาลาการเปรียญเวลาจะทำบุญ รับศีลห้าทุกคนเจ้าข้า แล้วพระก็ให้ศีลให้ไตร-

สรณคมน์ตามทุกที่ แต่ปัญญาที่จะเสาะเข้าไปให้ถึงพระ-พุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไม่ได้สักที ได้แต่ชื่อท่านมารับที่ปากว่า พุทธํ สรณํ คัจฉามิ ธัมมํ สรณัง คัจฉามิ สังฆํ... ตามพระที่ให้ศีลนั้น พอรับจบก็เลิกไปบ้าน ไม่ได้สนใจอะไรต่อไปทำไปเป็นประเพณีอยู่อย่างนั้น จึงเป็นเพียงธรรมเนียมราคาถูก ๆ ที่กล่าวมาเป็นเรื่องส่วนรวมกว้าง ๆ ดูเหมือนกันไปทั้งในกรุงเทพ ฯ ภาคกลางภาคใต้ภาคเหนือ

คราวนี้มาพิจารณา อันหนึ่งซึ่งอาตมาเคยพูดไว้เรื่องศาสนาตามที่ว่าอันตนนี้ใครชนะมาแล้วประเสริฐกว่าชนะอะไรก็ตามชนะสงครามชนะ ช้าง เสือ หมีบ้างก็ตามสู้ชนะตนความเดียวไม่ได้เป็นชนะเลิศ ดังเคยพูดถึงนาย-พรานสองคน คนหนึ่งไม่ฉลาดแบกปืนขึ้นป่า สพายข้าวถุงที่เมียจัดห่อให้ไปป่า ไปได้รอยแรดที่มีหน่อใหญ่มีค่าราคางาม เมื่อได้รอยก็ปลื้มใจ ตามตามไป ข้าวในย่ามไม่-พอจะตามไปให้พบตัวแรดได้ ได้แต่ขี้มันเยี่ยวมัน รอยก็เห็นอยู่ มันโค้งไปไหนก็ตามไปนั่น เข้ารกเข้าป่าเป็นหนามก็เข้าไป ข้ามห้วยที่ไหนก็ข้ามตามรอยไป โค้งอยู่นั่นแหละ

ตกลงไปไม่ทันแรด มันม้วไปเดินด้อมเดินอ้อมตาม หมดเสบียงไม่ได้ยิงแรดต้องกลับไปมือเปล่าไม่ได้อะไร เพราะไม่ทันเหตุการณ์ นอแรดนั้นก็ไม่มาสู่พรานคนไม่ฉลาด พรานคนที่สองออกเหมือนกัน ตามแรดหวังได้นออันดีจะได้ราคางาม เป็นรวยกันละถ้าได้นอแรดนั้นมา แบกปืนขึ้นป่าแบกถุงเสบียงที่เมียแต่งให้ ออกไปเห็นรอยแรดที่ว่าก็ตาม ตามไปพอสมควร ด้วยเชาวน์อันวิ่งดี ญานมีพอรู้-เรื่อง รู้ทางโลกว่ามันเป็นอย่างไร ไม่ต้องตามกะพืดกระพือไป หยุดคิดพิจารณาเหตุการณ์ แรดมันไปนั่นนะจะไปติดภูเขาอันมีหน้าผาที่โน่น มีช่องเขาแคบที่มันจะต้องไป มันจะต้องวงมาหาช่องเดียวนี่แหละ ช่องอื่นไม่มี จงอย่าตามรอยมันเลย ไปนั่งคอยมันอยู่ที่ช่องนั้นเถอะ เท่านั้นแหละไปนั่งสูบบุหรี่กินหมากเอาตามสบาย พอตกบ่ายเย็นสัก-หน่อยแรดก็มาถึง ก็เตรียมตัวไว้ ไม่นานแรดก็มาถึง ยกปืนขึ้นเล็งยิง พวกพรานนี่ตามวิสัยขอให้ได้ยิงสัตว์ พวกแรดพวกกวางอะไรนี่ เล่นเอาลืมลูกลืมเมียไปทีเดียวละปืนลั่นไปถูกแรดตายได้นอกลับบ้าน รวยจริงดังว่า นี่เป็น

พรานคนที่สองรู้ช่องแรดจะไป ที่อื่นไม่มีแล้วก็ไปสกัดตรงช่องทีเดียว ก็ได้ตัว ไม่ต้องไปให้ลำบากให้หนามขูดข่วนขาในที่รก นี่เป็นความเปรียบเทียบ หันมาทางศาสนาผู้บวชได้เรียนถึงประโยคเก้าก็มี ถึงประโยคแปดประโยคเจ็ดตามกำลังความสามารถ ในทางปริยัติธรรม แม้เล่าเรียนกันไปทั้งพระวินัย พระสูตรเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างนั้นอย่างนั้น ตามพระสูตรพระวินัย แต่ไม่ได้สนใจในอภิธรรมสะกดเอาที่รวม หมุนไปในเรื่องนิยาย มีทางให้เป็นอย่าง-นั้น พระอินทร์เป็นอย่างนั้นมีมเหสีสี่องค์อยู่สวรรค์ชั้นดาวดึงษ์ เป็นเรื่องราวเพลินเพลินไปหลายสถาน ไม่ได้ตัวจริงว่าจะจับที่ไหน ตกลงเห็นว่าพระธรรมนี้เอาที่ไหนไม่ได้ความจริง ตกลงสึกมาก็มีมาก กลับออกมาเป็นฆราวาส ที่เรียกว่าไม่ทันแรดละนะ พวกที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาชาว-บ้านเรียกพระพุทธศาสนาไม่แจ้งสว่าง หนีไปเข้าศาสนาคริสต์เสียก็มี หรือมิฉะนั้นก็ห่างไปเห็นว่าไม่แจ้งไม่สว่างไม่ได้ผลเหมือนตาเห็น เซาซาและจางจากใจไป นี่เรียกว่าโค้งตามนิยาย ตามพระสูตรไป คิดว่าเป็นพระธรรมแล้ว

กลับยังกว้างอยู่ไม่ถูกจุดดี คล้ายหนามบั๋กเท้าซ้าย แล้วแต่จะเอาหนามบ่งหนามก็ถูกเรื่อง แต่ไพล่ไปบ่งเท้าขวามันไม่ถูกที่ ถึงจะเอาลงลึกเท่าไร หนามมันไม่ได้อยู่เท้าขวา มันอยู่เท้าซ้ายมันก็ไม่ออก หรือว่าคันอยู่ที่ท้องไปเกาหลังก็ไม่มีความหมาย หรือคันที่หลังเกาที่ท้องมันก็ไม่ได้เรื่อง คันที่ไหนมันต้องเกาที่นั่น จึงจะสำเร็จ นี่ฉันใดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ก็เป็นเพราะหน้าที่ของพระองค์ผู้มีพระมหากรุณาใหญ่ โปรดสัตว์เทวดาและมนุษย์ทั้งหมด มากแท้ ๆ ทีนี้เมื่อจะรวบยอดคำสั่งสอนจะเอาที่ไหนที่อย่างไรเสียทุกเรื่องก็จะต้องมารวมลงตรงนี้เป็นแน่ ตัวเรานี้ ตาหู จมูก ลิ้นกายใจ มีหกทวาร สุขนั้นอยู่ที่ เป็นสุขกายกับสุขใจ ทุกข์อยู่ที่ไหน ทุกข์กายกับทุกข์ใจ เรามีทวารหก ตาหู จมูกลิ้น กายใจ ห้าอย่างแรกสำคัญอยู่ที่ไหน ใจนั่นแหละ ทวารช่องใจนั่นแหละเป็นหนึ่งรวมเอาเข้ามาไว้ทั้งหมดในตัวเรารวมเข้าไปให้ใจ ตาก็รวมให้ใจ หูจมูกก็รวมไปให้ใจ ลิ้นกายก็รวมไปให้ใจ ใจก็ส่งให้ใจ เป็นยอดแห่งทวาร เป็นที่

หนึ่งในทวารหก เอาที่นี่ที่ใจนี่แหละเป็นถูกที่หมาย ที่นี้จะใกล้เข้าว่าหนามบั๊กเท้าใดบ่งที่นั่น คลำดูเสียก่อนมันอยู่ตรงไหน บ่งที่ตรงนั้นได้ตัวบ่งถูกที่มันก็มีความหมาย เกาถูกที่มันก็มีความหมายอย่างนี้ ฉันใด ใจอุตส่าห์พิจารณาสังเกตในคนเราทั้งหมายค้นดูดวงใจ เอาใจได้ละก้อเป็นอันได้หมดอันหมู่อื่นไม่มีปัญหามันมาตามกัน มันพากันมา มันชวนกันหรือลากกันมา ได้ใจแล้วอันเดียว อบรมใจให้สว่าง ศรัทธาก็จะมาความเพียรก็จะมา สติก็จะมาสมาธิก็จะมา ปัญญาสว่างก็จะเกิดเป็นอย่างนี้หมด เหมือนอย่างโคตัวหนึ่ง โคที่แท้นะตัวเดียว แต่อาการของโคมีมาก เช่น ปากโค จมูกโคคาง แก้ม หู คอ หัว ขาหน้า สีข้าง ขาหลัง และหางเป็นต้น ยังตับ ยังพุงม้าม ยังไม่นับขนว่าเท่าใดตั้งล้านถ้าแยกแยะไปตามอาการเป็นอย่างดี ถ้าไม่นับเอาอาการก็เป็นโคตัวเดียว ถ้าเราเอาปากจมูกของมันมาได้ ก็ได้หมดทุกอย่าง ปากมาแล้ว จมูก คาง แก้ม คอ ขาหน้า ขาหลังและหาง และอื่น ๆ ทั้งหมดก็ตาม ถ้าดึงเอามาได้โดยดึงด้วยเชือกที่ร้อยเพียงจมูกเท่านั้นเอง ไม่มีอะไรเหลือนะ ถ้า

เอาปากโคมาได้ นี่ก็เป็นการเปรียบฉันใด ถ้าได้ดวงใจอันเดียว ทำให้ดีขึ้น สูงขึ้น ฟูขึ้น ทำให้สะอาด สว่าง สงบ พระธรรมเป็นอย่างนี้ คือใจสะอาด ใจสว่างแจ้ง ใจสงบเย็นจากทุกข์ร้อนทั้งปวง มีเพียงสามนี้เท่านั้น ส่วนทางฝ่ายโลกตรงกันข้าม ตรงข้ามกับสะอาดคือ สกปรก ตรงข้ามกับสว่างแจ้งคือมืด ตรงข้ามกับสงบเย็นคือ วุ่นวาย ดูเช่นสงครามรบกันอยู่ในเวียตนามจะเห็นมีแต่ความวุ่นวายมืดมนและสกปรก นี่แหละเรื่องของโลก เมื่อเปรียบกับโคที่ว่า ได้ปากมาแล้วก็ได้โคมาหมดทั้งตัว พระธรรมก็เหมือนกันถ้าเอาที่ใจได้แล้ว พระธรรมทั้งแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ เข้ามารวมที่ใจนี่หมดทั้งสิ้น ดังท่านผูกเป็นบาลีว่า "เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพนฺธนํ" แปลแล้วได้ความว่า ผู้ใดระงับใจที่ไปในที่ไกลเที่ยวไปดวงเดียวไม่มีสรีรกาย ไม่มีคูหาเป็นที่อาศัยได้ ผู้นั้นจะพ้นจากเครื่องผูกคือมาร เอาดวงใจได้แล้ว จะไปเอาพระธรรมที่ไหนหนอ เอาที่นี่ ที่ใจนี่ เมื่อมันแจ้งสว่างแล้ว มันก็จะแสดงตัวของมันออกมา อร่อย สนุก หรือ

อีกอย่างหนึ่ง หมอยาน่ะ หาสมุนไพรมาสักสองกระสอบก็ได้เป็นยาไม่รู้กี่ขนาน แต่เมื่อเวลารักษาไข้ มิได้ให้กินหมดสองกระสอบจึงหายไข้ดอก คนไข้กินเพียงขนานเดียวเท่านั้นแหละ ถ้ามันจะหายไข้ กินเพียงขนานเดียวก็หายรากเดียวบางทีก็พอหายไข้แล้ว ไม่ได้ไปกินทั้งสองกระสอบ ฉันใด พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ที่ไหนเล่าเราจะไปรู้ทั่วถึง ที่ไหนเล่าจะไปทำให้แจ้งสว่างได้ ให้จำได้ทั้งหมด เอาอันหนึ่งให้จริงได้แท้เสียแล้วก็ได้ความ เอาใจนี่แหละหรือจะเรียกว่าเอาตนก็ตามสังเกตดูให้ดี ชำระใจให้สะอาดได้ละก็ เอาละมันจะชวนกันไปเอง พระอรหันต์พ้ง อนิจจํ อย่างเดียวก็มีพ้งทุกข์อย่างเดียวก็มี ปัญจวคีทั้งห้าพ้งเพียงอัตตลักขณสูตร เท่านั้นเอง อย่างนี้น่ะไม่ได้หมายว่าไปเรียนกันแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ จึงจะได้มรรคผล ไม่ใช่อย่างนั้น

คราวนี้จะสรุปรวบรวมที่กล่าวมาแล้วที่ว่าศาสนาไม่เสื่อมเหมือนทองคำ กาลสมัยที่ทองคำราคาสูงลิบตัวทองคำก็เท่านั้น ราคาตกต่ำ ตัวทองคำก็เท่านี้ นี่เป็น

เรื่องของคนต่างหาก ศาสนาก็เช่นนั้น ต่อมาก็พระรัตน-ตรัยรวบยอดก็คือ พระรัตนตรัยเป็นดังเพ็ชรที่หัวแหวน เป็นของดีแท้แน่นอน มีคุณค่ากว่าของอื่นใด แม้มีค่าเท่าทองวงแหวน ต่อมาก็ถึงพระธรรมอันกว้างใหญ่ มีปริมาณแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์แม้จะเป็นมหาเก้าประโยค สามประโยค นักธรรมเอกโท ตรี ไม่รู้จักที่เอาก็เป็นอันว่าต้องลาสิกขาไปเสียก็มี ที่เปรียบไว้ก็เหมือนนายพรานยิงแรดรู้เท่าแรดในดงป่า รู้ไม่เท่าก็โค้งไปตามไปไม่ได้เรื่อง จิตจำแนกเป็น ๘๙ ดวง พิศดารออกไปเป็น ๑๒๑ ดวง ช่างเถอะ จิตอันเดียวหรอกที่มีมากมายมันอาการของจิตเท่านั้น เรามีจิตอันเดียวเท่านั้น อาการจิตโลภ จิตโกรธ จิตหลง จิตยินดี จิตยินร้าย ว่ากันไป แต่ที่จริงอันเดียวรักษาเอาใจได้เป็นเลิศ ที่ว่ามานี้ต้องการย้ำว่าผู้ใดชนะตนคนเดียวได้ เป็นผู้ชนะเลิศ หรือว่าผู้ใดชนะใจของตน คนเดียวเป็นผู้ชนะเลิศ นี่เป็นพุทธภาษิตพระพุทธเจ้าตรัสไว้ ตนอันใครชนะแล้วประเสริฐกว่า อันนี้คงได้ใจความนะว่าคืออะไร ความคิดที่เป็นสาระประโยชน์แก่นสารจริง คือๆ

อะไร ดังที่แสดงมาแล้ว ขอให้พวกเราอย่าประมาท คืออย่าละเลยในการพิจารณาว่าจะจริงจะแท้อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ ในโลกนี้ก็ไม่มีอะไรที่ไหนเกินกว่านี้ ที่พระ-พุทธเจ้าได้ทรงค้นพบ คือ นิพพาน จงพากันบูชาเถิด อาตมาขอฝากเอาไว้ อย่าไปให้พระธรรมคำสอนในศาสนานั้นไปอยู่ในตู้ในคัมภีร์เสียหมด ถ้าพวกเราไปเข้าใจว่าพระธรรมอยู่ในตู้นั่นหลายคัมภีร์ คัมภีร์นี้ว่าอย่างนี้ คัมภีร์โน้นว่าอย่างโน้น อยู่วัดโน้นมีอยู่ ๒ คัมภีร์ อะไรอย่างนั้นพระธรรมไปอยู่ในตู้ในคัมภีร์เสียหมดอย่างนั้น ก็เลยไม่ได้ทำงาน ไม่ให้สุขแก่เรา พระขึ้นเทศน์บนธรรมาศน์ก็เห็นพระธรรมไปอยู่ในลานของท่านโน่น อยู่ที่ปากท่านโน่นท่านเทศน์อยู่ ที่ตัวเราไม่มี ที่ไหนมันอยู่ที่ตัวเรานี่ต่างหากท่านเทศน์บนธรรมาศน์ท่าน ก็เทศน์เรื่องใจเรานี่ เทศน์เรื่องกาย เทศน์เรื่องวาจา เทศน์เรื่องใจเพื่อจะชำระใจให้สะอาด ให้แจ้งสว่าง เย็นจากทุกข์ร้อนทั้งปวง คือนิพพาน ขอฝากพระรัตนตรัยไว้กับพวกเราหมดทุกคน ที่กล้าฝากไม่ใช่อื่นเป็นของจริง ไม่จริงก็ไม่กล้าฝาก และ

เป็นของประเสริฐด้วย ถ้าไม่ประเสริฐก็ไม่ฝาก ขอฝากพระรัตนตรัยไว้กับพวกเราที่รัก ขอให้รับพระรัตนตรัยเอาไปด้วยเถอะ จนตราบเท่าชีวิตทีเดียว ถึงหากชีวิตจะได้ร้อยปีก็ไม่วางเป็นอันขาด ที่พึ่งทั้งสามประการนี้ ขอให้รักษาไว้ให้ด้วยให้อยู่ประจำตัว ประจำชีวิต ประจำจิตใจจะงามตัวเองตัวจะรู้เองตามกำลังความสามารถ ถ้าหมั่นสังเกตไป

ขอฝากพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ไว้ที่จิตหรือตัวพวกเรา แต่นี้ต่อไปอย่าได้วางเด็ดขาด อย่าได้สงสัยเรื่องศาสนาอีกเลย ได้ศาสนาพุทธพอแล้ว แน่แท้ ๆ พระอริยสัจทั้งสี่ เป็นยอดเป็นแก่นเป็นขั้นสูงสุด มีจริง จริงเหลือเกิน แน่เหลือเกิน ขอให้รับไว้เป็นสมบัติของตนต่อไปเถิด อาตมาก็จะได้ปลื้มใจ.

ก็เป็นอันสมควรแก่เวลาเพียงเท่านี้

พิมพ์ที่ บริษัท ประชาชน จำกัด (แผนกพิมพ์) 35 ซอยพิพัฒน์
ถนนสีลม พระนคร นายทรงเกียรติ เมณฑกา ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2511